รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1

(ระหว่างเดือน กรกฎาคม 2548 – เดือนมิถุนายน 2550)

โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ต. คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

คณะผู้วิจัย

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	หัวหน้าโครงการ
2. นายเดชา	จือเหลียง	นักวิจัย
3. นายประเทือง	จือเหลียง	นักวิจัย
4. นายวินัย	จือเหลียง	นักวิจัย
5. นายสมพงษ์	สุดสนิท	นักวิจัย
6. นายปรีชา	จำสมัย	นักวิจัย
7. นางสมหมาย	จือเหลียง	นักวิจัย
8. นางบุญรอด	ดอกไม้จีน	นักวิจัย
9. นางบังอร	ตัวกลั่น	นักวิจัย
10. นายจำนง	สมอแก้ว	นักวิจัย
11. นายสนอง	ใจสุข	นักวิจัย
12. นายละออง	พุ่มไทร	นักวิจัย
13. นายสมหมาย	สมปรุง	นักวิจัย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สัญญาเลขที่ RDG48M0003

รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1

(ระหว่างเดือน กรกฎาคม 2548 – เดือนมิถุนายน 2550)

โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ต. คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

คณะผู้วิจัย

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	หัวหน้าโครงการ
2. นายเดชา	จือเหลียง	นักวิจัย
3. นายประเทือง	จือเหลียง	นักวิจัย
4. นายวินัย	จือเหลียง	นักวิจัย
5. นายสมพงษ์	สุดสนิท	นักวิจัย
6. นายปรีชา	ขำสมัย	นักวิจัย
7. นางสมหมาย	จือเหลียง	นักวิจัย
8. นางบุญรอด	ดอกไม้จีน	นักวิจัย
9. นางบังอร	ตัวกลั่น	นักวิจัย
10. นายจำนง	สมอแก้ว	นักวิจัย
11. นายสนอง	ใจสุข	นักวิจัย
12. นายละออง	พุ่มไทร	นักวิจัย
13. นายสมหมาย	สมปรุง	นักวิจัย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
1.2 คำถามการวิจัย 1
1.3 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย 2
1.4 พื้นที่ศึกษาวิจัย 2
1.5 ระยะเวลาการดำเนินงานวิจัย 2
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย 2
1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ 2

บทที่ 2 ผลการดำเนินงาน

2.1 อาณาเขตและสภาพชุมชนคลองโคน 7
2.2 ความเป็นมาและสถานการณ์ของชุมชนคลองโคน 9
2.3 สถานการณ์ ศักยภาพของป่าชายเลน และองค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน 14

บทที่ 3 การวิเคราะห์ผล

3.1 ข้อมูลที่ได้จากการทำกิจกรรมแต่ละครั้งตอบวัตถุประสงค์ที่วางไว้ 18
3.2 ข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน 18
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อนำมาวางแผนกิจกรรมช่วงต่อไป 19

บทที่ 4 บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

4.1 กระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการทำงานวิจัย 23
4.2 กระบวนการมีส่วนร่วมกับความเปลี่ยนแปลงในชุมชน 23
4.3 ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย 24
4.4 ข้อคิดเห็น ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะต่องานวิจัย 24

ภาคผนวก

ก. สรุปรายงานการจัดเวทีประชุม จำนวน 13 กิจกรรม
ข. รูปภาพกิจกรรมของโครงการฯ

ส่วนที่ 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนคลองโคน ตั้งอยู่ในพื้นที่ ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายทะเลบริเวณฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง มีลักษณะเป็นพื้นที่งอกชายฝั่งทะเล ซึ่งเกิดจากการทับถมของดินตะกอนในแผ่นดิน ในอดีตพื้นที่คลองโคนเดิมเป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ด้วยทรัพยากรสัตว์น้ำที่หลากหลาย ชุมชนคลองโคนจึงเป็นชุมชนประมงพื้นบ้าน ที่มีอาชีพประมงเป็นอาชีพหลักประกอบกิจกรรมเลี้ยงชีพ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนตามฤดูกาลและช่วงเวลาที่สอดคล้องกับธรรมชาติ เช่น หอยแครง กุ้ง ปลาทะเล โดยเฉพาะเคยตาดำ ซึ่งนำมาทำเป็นกะปิคลองโคนที่มีชื่อเสียง ต่อมาในปลายปี พ.ศ.2528 ได้มีผู้นำกุ้งกุลาดำเข้าไปทดลองเลี้ยงในพื้นที่ชายฝั่งทะเลชุมชนคลองโคน แล้วได้ผลดีเป็นอย่างมาก จึงมีคนในพื้นที่และต่างพื้นที่พากันลงทุนบุกเบิกแผ้วถางป่าชายเลน ทำให้มีป่าชายเลนเหลืออยู่เพียงพื้นที่แคบ ๆ ตามแนวชายฝั่ง หลังจากนั้นการเลี้ยงกุ้งกุลาดำก็ต้องยุติลงอย่างสิ้นเชิง ในปี 2532 จึงต้องยุติการเลี้ยงไปอย่างถาวรและทอดทิ้งบ่อเลี้ยงกุ้งเป็นบ่อร้างไม่ทำประโยชน์เป็นจำนวนมาก ชาวบ้าน ต้องกลับไปทำอาชีพเดิม แต่ก็ประสบปัญหาเกี่ยวกับสัตว์น้ำที่เคยมีให้จับอย่างอุดมสมบูรณ์ได้ลดจำนวนลงไปอย่างมาก

จากสภาพปัญหาแกนนำชุมชนคลองโคนเริ่มมีแนวคิดในการฟื้นฟูป่าชายเลน ด้วยการทดลองกันพื้นที่ปลูกป่าชายเลนในพื้นที่งอกชายฝั่งทะเล ในปี พ.ศ.2534 โดยการนำของนายวิธาน สุวรรณทัต ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม จากการลองผิดลองถูกและการเรียนรู้ที่ผ่านมาในปัจจุบันมีพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มขึ้นจากที่เหลือเพียง 800 ไร่ เป็น 3,000 ไร่ และมีองค์ความรู้ในการฟื้นฟูป่าชายเลนจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ตลอดจนการเสด็จพระราชดำเนินของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เพื่อทรงปลูกป่าชายเลนและทรงเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลคลองโคนเป็นประจำตลอดมา

แต่จากการดำเนินงานของแกนนำในการฟื้นฟูป่าชายเลนชุมชนคลองโคน พบว่าการดำเนินงานที่ผ่านมายังขาดการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนร่วมกันของคนในชุมชน ส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจ และไม่เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากป่าชายเลน ทำให้ขาดการเชื่อมโยงในการดูแลรักษาป่าชายเลนของชุมชน องค์ความรู้ไม่ได้ถูกรวบรวมและถ่ายทอดอย่างเป็นระบบประกอบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นและเทคโนโลยีในการทำมาหากินที่สูงขึ้นจนคนรุ่นหลังบางกลุ่มขาดการรับรู้ และขาดการเรียนรู้บทเรียนประสบการณ์ ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อรักษาฐานการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ก่อให้เกิดภาวะของการทำงานหนักขึ้น ความขัดแย้งจากการแย่งชิงทรัพยากรมากขึ้น ความสัมพันธ์ของชุมชนที่ลดลง ตลอดจนการละทิ้งถิ่น เนื่องจากทรัพยากรลดลงและความภูมิใจในอาชีพของตนเองก็ลดลงเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้แกนนำชุมชนคลองโคน จึงมีความต้องการที่จะศึกษา องค์ความรู้ บทเรียนและประสบการณ์ในการจัดการป่าชายเลนของชุมชนคลองโคน เพื่อนำมาใช้ในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการที่จะพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ชุมชนคลองโคน อันจะเป็นฐานในการพัฒนาชุมชนคลองโคนในด้านอื่นๆ ต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 เรื่องราวความเป็นมาและองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนของชุมชนคลองโคนเป็นอย่างไร

1.2.2 สถานการณ์และศักยภาพของป่าชายเลนของชุมชนคลองโคนในปัจจุบันเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.3.1 เพื่อศึกษาเรื่องราวความเป็นมาตลอดจนสภาพพื้นที่ของชุมชนคลองโคนจากอดีต- ปัจจุบัน

1.3.2 เพื่อศึกษาข้อมูลความรู้ในการจัดการป่าชายเลนที่เหมาะสมของชุมชนคลองโคนจากอดีต- ปัจจุบัน

1.3.3 เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดจนศักยภาพของทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนคลองโคน

1.4 พื้นที่ศึกษาวิจัย

ชุมชนคลองโคน ประกอบด้วยพื้นที่ ม.2 3 4 5 และ 7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

1.5.1 ระยะที่ 1 (1 กรกฎาคม 2548 ถึง 31 ธันวาคม 2548)

1. การพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจการดำเนินงานโครงการ
2. การศึกษาข้อมูลเรื่องราวความเป็นมาและสถานการณ์ของชุมชนคลองโคน
3. การศึกษาข้อมูลสถานการณ์และศักยภาพของป่าชายเลนตลอดจนข้อมูลความรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน
4. การสรุปข้อมูลและตรวจทานข้อมูล
5. การสรุปผลการดำเนินงานจัดทำรายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1

1.5.2 ระยะที่ 2 (1 มกราคม 2549 ถึง 30 มิถุนายน 2549)

6. การศึกษาข้อมูลสถานการณ์และศักยภาพของป่าชายเลนตลอดจนข้อมูลความรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน (ต่อจากระยะที่ 1)
7. การศึกษาเรียนรู้ข้อมูล บทเรียน และประสบการณ์ในการจัดการป่าชายเลนของชุมชนอื่น
8. การเปรียบเทียบและวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ และศักยภาพของป่าชายเลนชุมชนคลองโคน
9. การสรุปข้อมูลและตรวจทานข้อมูล
10. การสรุปผลการดำเนินงานบทเรียนและประสบการณ์จัดทำรายงานเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาต่อไป

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ระยะที่ 1 (1 กรกฎาคม 2548 ถึง 31 ธันวาคม 2548)

1. ชุมชนมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานของโครงการ
2. ได้แนวร่วมในการดำเนินการเพิ่มขึ้น
3. ได้ข้อมูลเรื่องราวความเป็นมาและสถานการณ์ของชุมชนคลองโคน
4. ได้ข้อมูลสถานการณ์และศักยภาพของป่าชายเลนตลอดจน ข้อมูลความรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน

1.6.2 ระยะที่ 2 (1 มกราคม 2549 ถึง 30 มิถุนายน 2549)

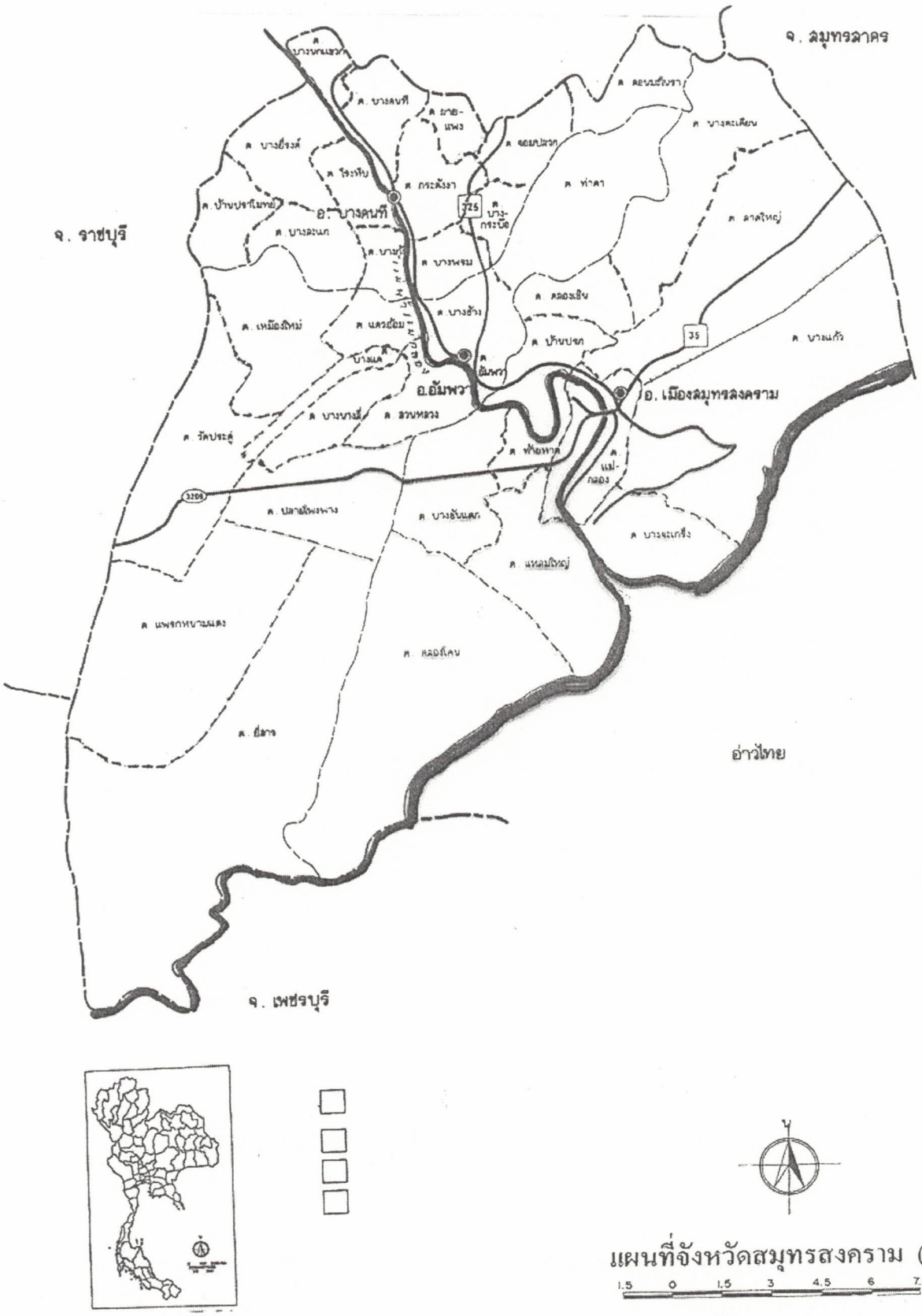
5. ได้ข้อมูลเรื่องราวความเป็นมาและสถานการณ์ของชุมชนคลองโคน
6. ได้ข้อมูลสถานการณ์และศักยภาพของป่าชายเลนตลอดจน ข้อมูลความรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน
7. ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้บทเรียนและประสบการณ์การจัดการป่าชายเลนโดยชุมชน
8. เกิดความร่วมมือในการแก้ปัญหาร่วมกันในเครือข่ายทรัพยากรชายฝั่ง
9. ได้ข้อมูลศักยภาพและการจัดการป่าชายเลนของชุมชน
10. เกิดแนวทางและวิธีการในการจัดการป่าชายเลนของชุมชน

ส่วนที่ 2
ผลการดำเนินงาน

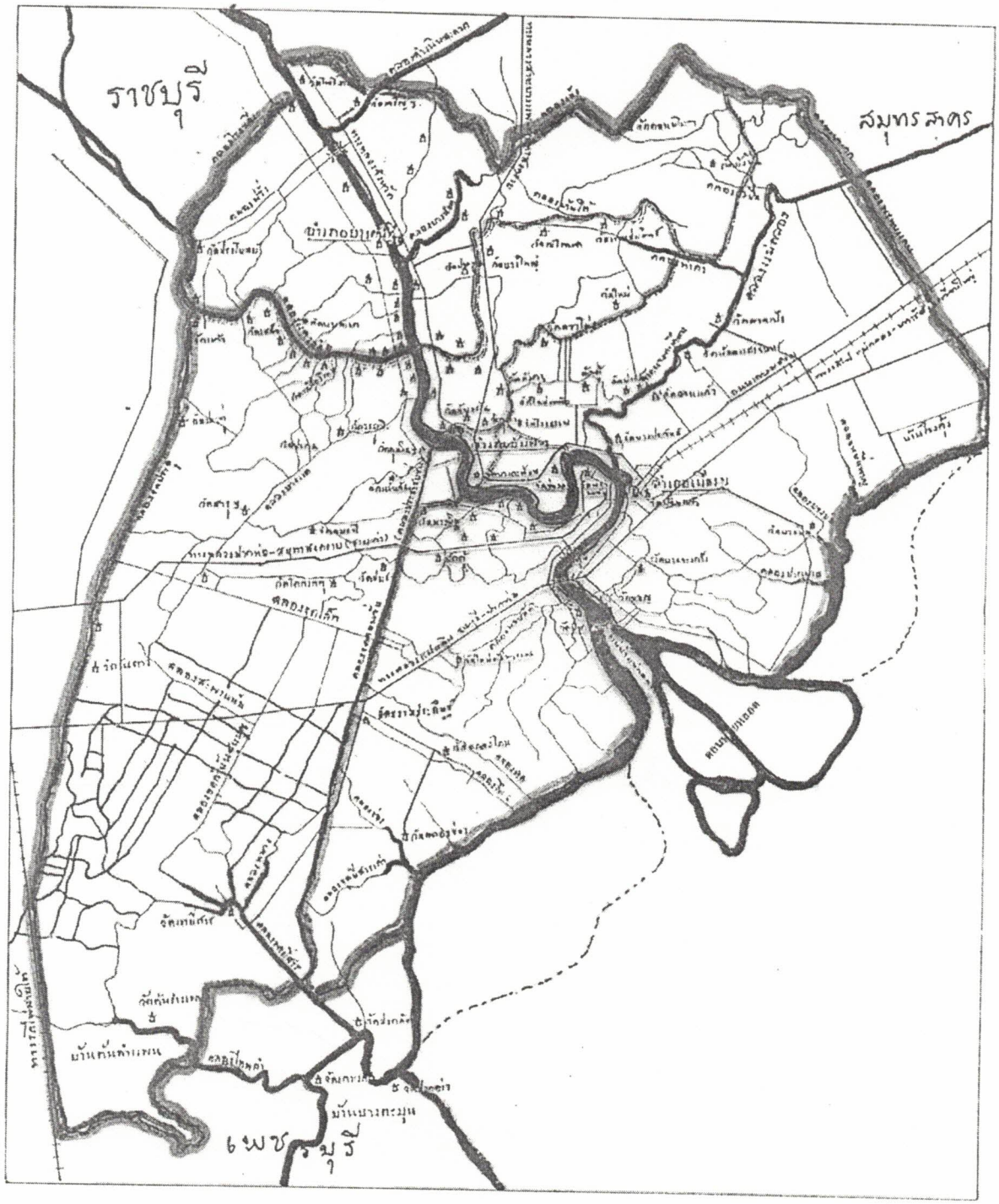
สมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลอ่าวไทยด้านตะวันตก มีสภาพเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านทั้ง 3 อำเภอ คือ อำเภอบางคนที อำเภออัมพวา และอำเภอเมืองสมุทรสงคราม อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ตามทางหลวงหมายเลข 35 ประมาณ 65 กิโลเมตร เป็นจังหวัดที่ถือว่าเล็กที่สุดในประเทศไทย เพราะมีพื้นที่ประมาณ 260,441.87 ไร่ หรือ 416.707 ตารางกิโลเมตร อาณาเขตติดต่อทางด้านทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดราชบุรีและจังหวัดสมุทรสาคร มีลำคลองดอนมะโนราและรางห้าตำลึงในเขตอำเภอบางคนทีและอำเภอเมืองเป็นแนวแบ่งเขต ทางทิศใต้ติดทะเลอ่าวไทยบริเวณปากแม่น้ำแม่กลองและจังหวัดเพชรบุรี ทางด้านทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดสมุทรสาครที่คลองพรมแดนเขตอำเภอเมือง และทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดราชบุรีและจังหวัดเพชรบุรี โดยมีลำคลองวัดประดู่เป็นแนวแบ่งเขตโดยจังหวัดสมุทรสงคราม มีการแบ่งเขตการปกครอง ออกเป็น 3 อำเภอ 33 ตำบล และ 5 เทศบาล (แผนที่ 2.1)

ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นที่ราบต่ำทั้งที่ราบชายฝั่งทำเลน้ำท่วมถึงและที่ราบน้ำทะเลเคยท่วมถึง ทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์จากการทับถมของดินตะกอนที่พัดพามาจากลุ่มน้ำตอนบน ตะกอนน้ำทะเล รวมทั้งผืนป่าโกงกาง ป่าแสม ตลอดแนวชายฝั่งทะเลและจากป่าบริเวณฝั่งแม่น้ำ ไม่มีภูเขาหรือเกาะ สามารถแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่ทางฝั่งด้านตะวันออกและด้านตะวันตกของแม่น้ำแม่กลอง โดยพื้นที่ทางด้านฝั่งตะวันออกจะสูงกว่าฝั่งตะวันตกเล็กน้อย มีระดับพื้นที่สูงสุดประมาณ 9 เมตร และ 6 เมตร ตามลำดับ ภายใต้พื้นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำแม่กลองเป็นเส้นเลือดใหญ่ไหลผ่านทั้งพื้นที่ 3 อำเภอของจังหวัดสมุทรสงครามในแนวเหนือ-ใต้ รวมระยะทางยาวประมาณ 25 กิโลเมตร และมีลำคลองน้อยใหญ่อีกประมาณ 356 คลอง ที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำแม่กลอง (แผนที่ 2.2) รวมทั้งมีแพรก ลำราง ลำกระโดงอีกนับพันที่ขุดเชื่อมต่อกันเป็นโครงข่ายพื้นที่ลุ่มตอนล่างทั้งหมด ซึ่งลำคลองเหล่านี้มีหน้าที่ระบายน้ำระหว่างพื้นที่ส่วนบนกับฝั่งทะเลอ่าวไทยร่วมด้วย ลำคลองที่สำคัญ ได้แก่ คลองวัดประดู่ คลองดำเนินสะดวก คลองบางน้อย คลองอัมพวา คลองปลายโพงพาง เป็นต้น

บริเวณชายฝั่งจังหวัดสมุทรสงครามมีการขึ้นลงของน้ำทะเลวันละ 2 ครั้ง จากอิทธิพลดังกล่าวทำให้เป็นเมืองสามน้ำ คือ เขตน้ำเค็มเป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลประมาณ 3 กิโลเมตร ในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสงคราม เขตน้ำกร่อยอยู่ถัดจากพื้นที่น้ำเค็มเข้ามาประมาณ 3 กิโลเมตร ในพื้นที่อำเภออัมพวาตอนล่างและอำเภอเมืองสมุทรสงครามตอนบน เขตน้ำจืดในพื้นที่อำเภออัมพวาตอนบนและอำเภอบางคนทีทั้งอำเภอ สภาพน้ำมีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาการเกิดน้ำขึ้น-น้ำลงของแต่ละวันตามอิทธิพลของดวงจันทร์

แผนที่ 2.1 อาณาเขตจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ตั้งอำเภอและขอบเขตตำบล

แผนที่ 2.2 เส้นทางน้ำธรรมชาติในเขตที่ราบลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง

2.1 อาณาเขตและสภาพชุมชนคลองโคน

ลักษณะภูมิประเทศ

ตำบลคลองโคนตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมืองสมุทรสงคราม ประมาณ 15 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 33.69 ตารางกิโลเมตร (21,056 ไร่)

ด้านภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบชายฝั่ง มีป่าแสมและป่าโกงกาง บริเวณที่ติดชายเลนจะเป็นพื้นที่น้ำเค็ม โดยที่บางพื้นที่จะเป็นพื้นที่น้ำกร่อย จึงทำให้คนในพื้นที่ประกอบอาชีพประมงและสวนมะพร้าว

อาณาเขต

- ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลบางขันแตก	อำเภอเมืองสมุทรสงคราม
- ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลบ้านแหลม	จังหวัดเพชรบุรี
- ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลแหลมใหญ่	อำเภอเมืองสมุทรสงคราม
- ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลยี่สาร	อำเภออัมพวา

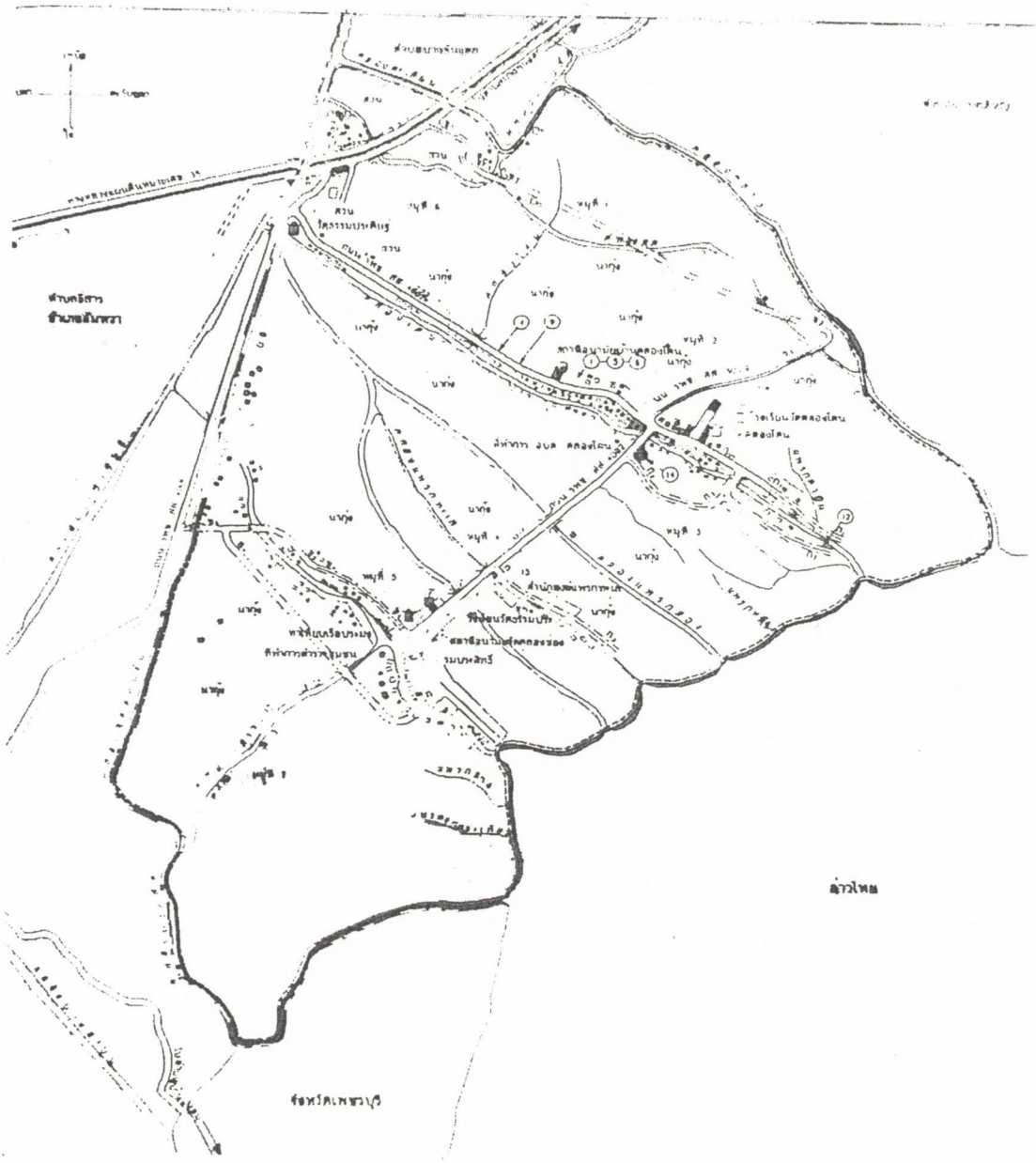
การประกอบอาชีพ

ประชากรในพื้นที่ตำบลคลองโคน โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำประมงชายฝั่งควบคู่กับการทำกะปิ รวมทั้งการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น เลี้ยงกุ้ง หอยแครง หอยแมลงภู่ เป็นต้น

เขตการปกครอง

ตำบลแบ่งการปกครองออกเป็นทั้งหมด 7 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1	บ้านคลองคต
หมู่ที่ 2	บ้านคลองโคน
หมู่ที่ 3	บ้านคลองโคน
หมู่ที่ 4	บ้านแพรกทะเล
หมู่ที่ 5	บ้านคลองช่อง
หมู่ที่ 6	บ้านประชาชมชื่น
หมู่ที่ 7	บ้านคลองช่องน้อย

แผนที่ 2.3 อาณาเขตตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

รูปที่ 2.1 แสดงสภาพการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชุมชนตำบลคลองโคน

2.2 ความเป็นมาและสถานการณ์ของชุมชนคลองโคน

ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลความเป็นมาและสถานการณ์ของชุมชนคลองโคนในพื้นที่ ม.1 ม.2 ม.3 ม.4 ม.5 และ ม.7 โดยใช้ประวัติศาสตร์ชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างการพูดคุยร่วมกัน เนื่องจากถ้าพูดคุยเรื่องป่าชายเลนโดยตรงจะไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 ม.1 ต.คลองโคน (คลองคต)

ลำดับถิ่นฐาน

ลุงชิต เอี่ยมสอาด เล่าว่าคลองนี้มีอยู่ 80 กว่าคด ชาวบ้านมาอยู่เลยตั้งชื่อว่าคลองคต คลองนี้ตกทะเล – คลองคต – ตกมอบลัด – คลองโคน – คลองดอนจั่น – คลองสองร่อง เริ่มแรกเดิมทีคนกรุงเทพมาตั้งรกรากประมาณ 100 กว่าปี (ผู้ใหญ่อยู่ วัดแจ้ง) สมัยนั้นมีบ้านไม่กี่หลัง เป็นป่าทึบ ลำบากมากต้องบุกป่า ถ้ามีงานศพหรืองานบวช พระต้องบุกป่า มาสวดตามงาน

ผู้ใหญ่กอง สุขแสง เล่าว่าชาวบ้านต้องไปเรียนที่วัดศรีสุวรรณคงคาราม มีศาลยายไทยเป็นที่ยึดเหนี่ยวใจ ทำดินจะขุดเจอกระดูกศพอยู่เรื่อยๆ สมัยก่อนที่คลองคตหมู่ที่ 1 ต.คลองโคน คนจะถูกฆ่าหมกป่าอยู่เรื่อย เพราะเป็นป่าหนาทึบมีแต่คลอง

ปี พ.ศ.2506 นายทุนมาซื้อที่ดินทำบ่อกุ้ง สมัยนั้นไร่ละ 150 บาทและก็ขึ้นมา 300-500 บาทต่อ1 ไร่ (คนสมุทรปราการเป็นคนมาซื้อ) ปี 2516 ถนนพระราม 2 สร้างเสร็จพอดี เมื่อก่อนคลองคตเล็กมากแต่เดี๋ยวนี้ใหญ่มาก เพราะมีการเลี้ยงกุ้งมีการระบายน้ำ

การประกอบอาชีพ

มีความแตกต่างจากชุมชนอื่น คือทำสวนมะพร้าว น้ำตาลมะพร้าว ทำนาข้าวในล่องสวน เย็บจากขาย ส่วนด้านการประมง เช่น ทำโพงพาง ซั้งดักกุ้ง จับปูแสม ตกกุ้งแม่น้ำ เป็นต้น

การศาสนา

ในสมัยก่อนไม่มีวัด ช่วงเทศกาลจะไปทำบุญที่วัดศรีสุวรรณคงคาคาม (วัดใหม่) ถ้านิมนต์พระก็จะนิมนต์ที่วัดศรีสุวรรณคงคามราม บวชที่วัดศรีสุวรรณ เด็กนักเรียนก็เรียนอยู่ที่วัดศรีสุวรรณ อยู่ ต.บางขันแตก อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

การปกครอง

ปัจจุบันมีประชากร 407 คน 111 ครัวเรือน อาชีพปัจจุบันทำสวนมะพร้าวน้ำตาล บ่อกุ้ง ได้มีการจัดตั้งผู้ใหญ่บ้านของหน่วยราชการ เพื่อดูแลราษฎรในหมู่บ้าน เรียงลำดับ ดังนี้

1. ผู้ใหญ่อยู่ วัดแจ้ง
2. ผู้ใหญ่ปุก สุขแสง
3. ผู้ใหญ่ปลอด สุขแสง
4. ผู้ใหญ่กอง สุขแสง
5. ผู้ใหญ่ทวี นาครักษา
6. ผู้ใหญ่สนั่น ศรเดช

2.2.2 ม.2 , ม.3 ต.คลองโคน

หมู่บ้านคลองโคน ม.2 ม.3 มีคลองขวางกั้น แยกเป็น 2 ฝั่ง แยกเป็น 2 หมู่บ้าน ด้านตะวันออก หมู่ 2 ฝั่งตะวันตก หมู่ 3 ทั้งสองหมู่บ้านเรียกหมู่บ้านคลองโคน หมู่ 2 มีประชากร 185 ครัวเรือน หมู่ 3 มีประชากร. 124 ครัวเรือน

การปกครองหมู่ 2

1. ผู้ใหญ่เต๊ก จือเหลียง
2. ผู้ใหญ่นาค ตัวกลั่น
3. ผู้ใหญ่เหรียญ การะเกตุ
4. ผู้ใหญ่เฉลย การะเกตุ
5. ผู้ใหญ่สมหมาย สมปรุง

การปกครองหมู่ 3

1. ผู้ใหญ่หนอ
2. ผู้ใหญ่เส็ง เทียมแสงอรุณ
3. ผู้ใหญ่สาย ปานประทีป
4. ผู้ใหญ่ดิเรก รัตนพงศ์ธระ
5. ผู้ใหญ่ไพบูลย์ รัตนพงศ์ธระ
6. ผู้ใหญ่มานะ เทียมดวงแข

ที่พึ่งทางใจของชาวบ้าน

ตำบลคลองโคน ม.2 ม.3 จะจัดงานประเพณีสงกรานต์ทุกปี ตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายจนถึงปัจจุบัน จะจัดงานไหว้พระทุกปี คนที่เกิดที่คลองโคนในหมู่บ้านจะกลับมาเยี่ยมญาติ มาทำบุญในวันสงกรานต์ และทำบุญให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ทางคณะกรรมการวัดและชาวบ้านจะร่วมกันจัดงาน มีมหรสพทุกคืน พิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และขอพรจากคนเฒ่าคนแก่ ในช่วงเข้าพรรษาก็จะจัดให้ชาวบ้านทำบุญที่วัดตามประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา เวียนเทียนรอบโบสถ์ วันวิสาขบูชา วันมาฆะบูชา

2.2.3 ม.4 บ้านแพรกทะเล ต.คลองโคน

ลำดับถิ่นฐาน

ราวปี พ.ศ.2398 มีกลุ่มตระกูลหนึ่งได้ย้ายมาจากคลองช่อง มาอยู่ที่แพรกเล็กๆ แพรกหนึ่งนำโดยตาดวง ยายบุญ เอื้อสกุล แกมีลูกหลายคน ชื่อ ยายหมา ยายดำ ยายหอย ตาพิศ ตาจุ้ย ตาหยิม ตาแหยม ตารวย ยายโถ ยายบุญ มีพี่น้อง 4 คน ได้แก่ ยายบุญ ยายล้วน ตาแป๊ะ ยายแดง ยังมีคลองที่ติดต่อกับแพรกเล็กนี้ ซึ่งติดต่อกับคลองช่อง ชื่อแพรกมอญ เพราะมีบ้านยายมอญอยู่ปากแพรก เลยตั้งชื่อแพรกยายมอญ แพรกเล็กๆ นี้ ยังตื้นเขิน ตาดวงแกริเริ่มและขอแรงลูกหลานช่วยกันขุดให้ลึกและยาว ในขณะขุดเขาเล่าว่าได้เจอแหวนทองคำ 1 วง เมื่อขุดแพรกแล้วให้ชื่อว่า แพรกแม่ศรี โดยทางปากแพรกออกทะเลปลายแพรกเชื่อมกับคลองโคนได้

การประกอบอาชีพ

กลุ่มคนเหล่านี้มาปลูกบ้านอาศัยอยู่ ประกอบอาชีพตัดไม้แสมขาว แสมดำ โกงกาง หาปู หาปลา หากุ้ง หาหอย และรอเคย เมื่อพอได้กิน ส่วนที่เหลือก็นำไปขายที่บางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี สมัยนั้นกุ้ง หอย ปู ปลา หาง่ายมาก เลยมีคนย้ายเข้ามาอยู่ในแพรกแม่ศรีมากขึ้น อยู่ตามประสาพี่ๆ น้องๆ ประมาณ 10 กว่าครอบครัว ประมาณ 2-3 ปีต่อมา จึงตั้งเป็นหมู่บ้าน ม.4 ต.คลองโคน โดยกรมการเมืองส่งเจ้าหน้าที่มาเลือกผู้ใหญ่บ้านโดยการทดสอบคนที่พอมีความรู้ โดยการเขียนหนังสือให้ดู และพอมีฐานะที่ดีจึงตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า อาชีพของเขาเมื่อก่อนตอนมาอยู่ใหม่ๆ ไม่มีอะไรให้ทำมากนัก ทำพออยู่พอกินเท่านั้น บางคนเข้าป่าตัดไม้ทิ้งไว้ให้แห้งแล้วนำไปขายตามชาวสวนที่เขาทำน้ำตาลมะพร้าว และที่เขาเผาเปลือกหอยทำปูนกินกับหมากตามตำบลต่างๆ เช่น บางขันแตก ปลายโพงพาง บางพรม และอัมพวา บางคนมีมากนำไปขายที่จังหวัดราชบุรี โดยการแจวเรือและพายไป พวกกุ้งหอยปูปลา โดยใช้อุปกรณ์ทำเอง โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ไม่มีเครื่องทุ่นแรงเหมือนสมัยนี้ บางพวกก็หาวิธีป้องเคย เอามาทำกะปิกันเอง ส่งขายบ้าง บางครั้งก็นำไปแลกเปลี่ยนตามตลาดนัด เช่น ตลาดนัดคลองโคน นัดบ้านนางแตงไทย (ข้างวัดธรรมประดิษฐ์) เพราะที่นั่นเป็นศูนย์รวมของพ่อค้า แม่ค้าจากที่ต่างๆ เช่น เพชรบุรี ราชบุรี บางน้อย บางพรม อัมพวา และชาวสวนผัก ผลไม้ต่างๆ ถ้าเป็นชาวบ้านธรรมดาก็แลกเปลี่ยนเอาไว้กิน ถ้าหากมีมากก็ขายให้พ่อค้า แต่ปัจจุบันนี้ตลาดนัดและการแลกเปลี่ยนหายไปแล้ว ชาวบ้านมีอาชีพเพิ่มเติมหลายอย่าง เช่น เลี้ยงหอยแครง เลี้ยงหอยแมลงภู่ เลี้ยงกุ้ง (บ่อกุ้ง) เลี้ยงปลา เลี้ยงปู และป้องเคยตาดำแบบสมัยใหม่ ทำเรือรุน ทำละวะรอเคย (ทำกะปิตาดำ) ชื่อกะปิคลองโคน จึงทำให้มีชื่อเสียงมาแต่โบราณจนกระทั่งทุกวันนี้ และอาชีพอีกอย่างหนึ่งของคนหนุ่มสาวสมัยนี้ คือ รับจ้างทำงานบริษัท ห้างร้าน และโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ สาเหตุที่หนุ่มสาวต้องไปทำงานรับจ้างเพราะทรัพยากรธรรมชาติน้อยลง หาได้ยากมากและประชากรเพิ่มมากขึ้น

การศึกษา

เมื่อก่อนไม่นิยมเข้าโรงเรียน จะมีส่วนน้อยได้จ้างผู้มีความรู้มาสอนในหมู่บ้านบ้าง โดยการบุกป่าฝ่าดงไปเข้าโรงเรียนบ้างที่ศาลาวัดคลองช่อง ซึ่งอยู่ที่วัดเก่า ห่างจากคลองแพรกแม่ศรีประมาณ 2.5 กม. จึงยากที่คนจะเข้าโรงเรียน

ปัจจุบันวัด และโรงเรียนคลองช่องได้ย้ายมาอยู่ที่ใหม่ใกล้กว่าเดิม ทำให้มีคนเข้าโรงเรียนมากขึ้น และแบ่งไปเข้าโรงเรียนในเมือง ตามฐานะของชาวบ้าน เพราะการคมนาคมสะดวกขึ้น

การศาสนา

เมื่อปี พ.ศ.2537 มีพระสงฆ์รูปหนึ่งมากจากวัดทรงธรรม อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี ชื่อ พระครูวัชระธรรมสาร (อาจารย์บัว) ได้มาประชุมชาวบ้านเตรียมการก่อตั้งสำนักสงฆ์ขึ้นในหมู่บ้าน และได้ขอรับบริจาคที่ดินจากนางเพิ่ม กาลปักษ์ ซึ่งเป็นคหบดีอยู่ที่บ้านคลองช่อง และทำการบอกบุญเรี่ยไรหาผู้มีจิตศรัทธา สร้างสำนักสงฆ์ขึ้นชื่อ สำนักสงฆ์เพิ่มสามัคคีธรรม ได้พระอาจารย์ศรี ผู้ปกครองสำนักสงฆ์เป็นรูปแรก

การปกครอง

หมู่ 4 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ในปัจจุบันนี้มีบ้านเรือนอยู่ 133 หลังคาเรือน ประชากร 735 คน เป็นชาย 348 เป็นหญิง 387 (ปี 2548) นอกจากผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เมื่อปี 2534 ทางรัฐบาลให้มีการเลือกตั้ง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ละ 2 คน

ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายไล้ ผลดก ประมาณ 2 ปี จึงลาออก ทางกรมการเมือง ก็มาเลือกผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ โดยใช้วิธีเดิม ได้นายพิศ เอื้อสกุล เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 นายพิศ เอื้อสกุลอยู่ได้ 2 ปี ก็ปลดเกษียณ ได้ทำการเลือกใหม่ ได้นายเคลือบ แก้วมณี คนที่ 3 นายเคลือบเป็นสามีนางดำ ลูกสาวตาควงและยายบุญ นายเคลือบเป็นผู้ใหญ่อยู่ 15 ปี ก็เกษียณ จึงต้องมีการเลือกผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ โดยใช้วิธีใหม่ โดยการประชุมชาวบ้านและถามความสมัครใจว่าใครต้องการเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้างให้ยกมือขึ้น มีนายอู๊ด แก้วประสม เสนอตัวเป็นผู้ใหญ่บ้าน เพียงคนเดียว ทางคณะกรรมการอำเภอได้สอบถามที่ประชุมว่าเห็นด้วยหรือไม่ ที่ประชุมเห็นด้วย จึงได้แต่งตั้งนายอู๊ด แก้วประสมเป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4 จนกระทั่งเกษียณอายุราชการ จึงได้ทำการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนใหม่และแบบใหม่อีกครั้ง โดยนัดวันเลือกตั้งให้ชาวบ้านมาพร้อมกัน และเปิดรับสมัครและจับเบอร์หมายเลขผู้สมัคร แล้วประกาศชาวบ้านทราบโดยทั่วกัน และแจกหมายเลขให้ชาวบ้านเท่าจำนวนผู้สมัครครั้งนี้มีผู้สมัคร 3 คน ครั้งนี้ นายนิพันธ์ เทียนทอง ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5

ที่พึ่งทางใจของชาวบ้าน

ในบ้านแพรกทะเลมีศาลเจ้าแม่หลังหนึ่งชื่อศาลเจ้าแม่นางตะเคียน ประวัติเล่ามาว่ามีท่อนไม้ตะเคียนท่อนหนึ่งยาวประมาณ 1 เมตร ลอยมาติดซั้งดักกุ้งของตาดาว ยายบุญ จึงเขี่ยทิ้งไปถึง 2 – 3 ครั้ง จนกระทั้งเก็บโยนขึ้นฝั่ง เอามาทำเขียงสำหรับไว้ฟันฟืน และสุมไฟไล้ยุงจนไม้ตะเคียนนั้นไหม้จนคอดเหลือตรงกลางมองคล้ายเลข 8 และในขณะที่สุมไฟอยู่นั้น ควันไฟจากท่อนไม้ทำให้แสบตาจนตาบวม ตาดวง ยายบุญ จึงจับโยนลงไปในน้ำอีก แต่ก็ไม่ลอยไปไหนอีกจึงเก็บขึ้นมา แล้วปลูกศาลเล็กๆ ให้อยู่ แล้วอธิษฐานว่าถ้าศักดิ์สิทธิ์จริงขอทุกคนหายจากตาบวมและเจ็บป่วย ต่อจากนั้นมามีผู้นับถือมากขึ้น จนถึงกระทั่งปัจจุบันนี้

2.2.4 ม.5 ม.7 (คลองช่อง) ต.คลองโคน

การประกอบอาชีพ

ในสมัยนั้นได้ทำการตัดฟืน รอเคยกระปิตาดำ ทำปีกยกยกกุ้ง เก็บหอยแครง วางเบ็ด วางอวนกระบอก ทอดแห ทำกล่ำปลาดุกทำอวนรัง ทำปีกรอรัง จับหมึกสาย หาหอยเสียบ ฯลฯ ตามภูมิปัญญาของพื้นบ้าน พาหนะที่ใช้ได้แก่ เรือพาย เรือแจว เรือใบ และเรือมาดเป็นส่วนใหญ่ ส่วนปัจจุบันคงทำมาหากินแบบประมงชายฝั่ง ใช้พาหนะเป็นเรือเครื่อง มีเรือหางยาว เป็นต้น มีการเลี้ยงหอยแครงตามเขตสัมประทานของแต่ละเจ้าของ และเลี้ยงกุ้งขาวโดยธรรมชาติตามบ่อกุ้ง และเลี้ยงหอยแครงในบ่อ เป็นต้น

การศาสนา

ในสมัยนั้นได้มีพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อหลวงตาเป้า ได้อพยพมากับคณะสองครอบครัวที่มาจากรุงเก่า (จ.พระนครศรีอยุธยา) ชาวบ้านสองครอบครัวได้ตั้งสำนักให้ท่านอยู่เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจของสองครอบครัว ต่อมาวัดได้ย้ายมาอยู่ทางฝั่งตะวันตกของคลองช่อง มีพระอาจารย์เปลี่ยมแสงจากวัดธรรมนิมิตรมาเป็นเจ้าอาวาสประจำอยู่ ครั้นต่อมาได้มีพระอาจารย์จวงได้มาจากวัดมหาสมณาราม (คุณตาของคุณยายเชนคัม ได้เล่าว่าเดิมคลองช่องได้ชื่อว่าคลองบางช้าง) รวม (เขาวัด จ.เพชรบุรี) ต่อมาพระอาจารย์จวงมีพระปลัดอู๊ด มาจากวัดมหาสมณาราม จ.เพชรบุรี เป็นองค์ที่ 4 เมื่อพ.ศ.2483 ได้ตั้งชื่อวัดว่าวัดธรรมประสิทธิ์ (คลองช่อง)

ต่อจากนั้นได้มีพระอาจารย์ชลิต ธรรมคุณ มาจากวัดเกตุการาม ได้มาเป็นเจ้าอาวาสอีก เมื่อ พ.ศ.2509 ได้ย้ายวัดออกมาอยู่ ณ ที่อยู่ปัจจุบันนี้

สมัยเมื่อพระอาจารย์อู๊ด ดำรงเจ้าอาวาสอยู่ตอนนั้นยังไม่มีโบสถ์ ในสมัยนั้นได้มีผู้มีจิตศรัทธา คือ นายเจ็ง นางเนื่อง ใจสุข ได้ถวายเรือนิลอม 1 ลำ เรือนิลอมมีประทุนอยู่ท้ายเรือใช้ทำพิธีทำสังฆกรรมสำหรับพระภิกษุสงฆ์ จึงชื่อว่าเรือโบสถ์น้ำ อยู่ ณ ปากคลองยี่สารเก่า (โบสถ์น้ำได้ใช้ทำสังฆกรรมอยู่ประมาณ 10 ปี) หลังจากนั้นมาได้มีการสร้างโบสถ์ใหม่จึงเลิกใช้โบสถ์น้ำได้ลองเรือโบสถ์มาเก็บไว้ที่บริเวณวัด

ครั้นกาลต่อมาได้มีพระอาจารย์ชลิต ชลิโต ได้มาเป็นเจ้าอาวาส ซึ่งท่านได้ย้ายมาจากวัดเกตุการาม (โรงเรียนได้ย้ายมาก่อนวัดเมื่อ พ.ศ.2514 พระอาจารย์สะอาดได้ของบประมาณมาได้ 50,000 บาท) เมื่อ พ.ศ.2509 ได้ย้ายวัดออกมาอยู่ ณ.ที่ปัจจุบัน หลังจากนั้นท่านได้ถึงแก่มรณภาพ ได้มีหลวงตาแผ้ว สุชาโต เป็นเจ้าอาวาสอยู่ปัจจุบันนี้ (พระครูสีลวุฒจาร)

การศึกษา

การศึกษาในสมัยนั้นได้อาศัยศาลาวัดเป็นสถานศึกษา มีครูใหญ่สรุปได้ดังนี้

1.	นายชิน	จริตธรรม	เมื่อ 1 พ.ค.2426 ถึง 1 พ.ค.2470
2.	นายเชย	อเนกลาภ	เมื่อ พ.ศ.2570 ถึง พ.ศ.2472
3.	นายชิน	จริตธรรม	เมื่อ พ.ศ.2472 ถึง พ.ศ.2483
4.	นายไสว	สุพรรณอ่วม	เมื่อ มิ.ย.2483 ถึง พ.ศ.2486
5.	นายสะอาด	เปรมสุข	เมื่อ เม.ย. 2486 ถึง พ.ศ.2508
6.	นายสังวาลย์	เอี่ยมลออ	เมื่อ 1 พ.ค. 2486 ถึง พ.ศ.2515
7.	นายวิรัช	จิระชัยศรี	เมื่อ พ.ศ.2515 ถึง พ.ศ.2524
8.	นายสมศักดิ์	รัตนาเดชกำจาย	เมื่อ พ.ศ.2524 ถึง พ.ศ.2526
9.	นายยงยุทธ	พุ่มสวัสดิ์	เมื่อ 9 มิ.ย. 2526 ถึง 8 พ.ย. 2527
10.	นายสว่าง	นนทรเจริญ	เมื่อ 8 พ.ย. 2527 ถึง 15 ก.ค.530
11.	นางศุภลักษณ์	ตรีสุวรรณ	เมื่อ 4 ส.ค. 2530 ถึง 18 ต.ค. 2534
12.	นายปราโมทย์	ปลื้มจิต	เมื่อ 28 ต.ค. 2534 ถึง 7 ต.ค. 2537
13.	นางทรงศรี	รชตนนท์	เมื่อ 9 ต.ค. 2537 ถึง 30 ก.ย. 2540
14.	นายชาญเลิศ	อำไพวรรณ	เมื่อ 1 ต.ค. 2540 ถึง 30 ก.ย. 2543
15.	นายสุวิทย์	เอี่ยมลออ	เมื่อ 15 มิ.ย. 2544 – ปัจจุบัน

การปกครอง

1. ผู้ใหญ่ผิว พุ่มทอง
2. ผู้ใหญ่เสงี่ยม บุตโรทัย
3. ผู้ใหญ่ชื้น แก้วอยู่
4. ผู้ใหญ่ใจ จริตธรรม
5. ผู้ใหญ่กนก จือเหลียง
6. ผู้ใหญ่สงบ บุตโรทัย
7. ผู้ใหญ่เสี่ยง กาลปักษ์
8. ผู้ใหญ่บัว ชมภูมิ

เนื่องจากประชากรมีจำนวนหนาแน่นขึ้น ทางการจึงได้แยกให้มีหมู่บ้านเพิ่มขึ้นอีก 1 หมู่บ้าน และได้นายเดชา จือเหลือง เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ พ.ศ.2526 ถึงเกษียณอายุในปี พ.ศ.2547 และได้ผู้ใหญ่วินัย ใจสุข ที่อยู่หมู่ที่ 5 เดิมต่อจากผู้ใหญ่บัว ชลภูมิ ได้มีนายสุธรรม แพทย์จะเกร็ง เป็นผู้ใหญ่บ้าน เมื่อ พ.ศ.2540 และได้เป็นกำนัน ต.คลองโคนในเวลาต่อมา

ที่พึ่งทางใจของชาวบ้าน

แต่โบราณมามีศาลเจ้าเกิดขึ้น ชื่อ ศาลเจ้าแม่ศรีวิไล อันเป็นที่สักการะเคารพของชาวบ้านจนตราบเท่าทุกวันนี้ เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจของชาวบ้านคลองช่อง ได้มีการบนบานสารกล่าวได้สมตามความปรารถนา จึงได้นับถือกันมาตราบเท่าทุกวันนี้

ตำบลคลองโคนมีการทำมาหากิน จะเป็นอาชีพประมงชายฝั่งอยู่ 6 หมู่ มี ม.2 ม.3 ม.4 ม.5 ม.7 หมู่ 6 กับหมู่ 1 บางส่วนปลูกมะพร้าว ทำตาลมะพร้าว ทำนาในร่องสวน เย็บจาก ส่วนหมู่ 2 หมู่3 หมู่4 หมู่5 หมู่7 เป็นหมู่บ้านที่ติดทะเลจะเป็นอาชีพประมงส่วนมาก การทำมาหากินก็คล้ายๆ กัน เช่น รอเคยทำกะปี เก็บหอยแครง ตีปลากระบอก ทอดแหปลากะพง ขุดปูทะเล จับปูแสม ลอบอวน อาบเบ็ด ปักไม้ทำหอยแมลงภู่

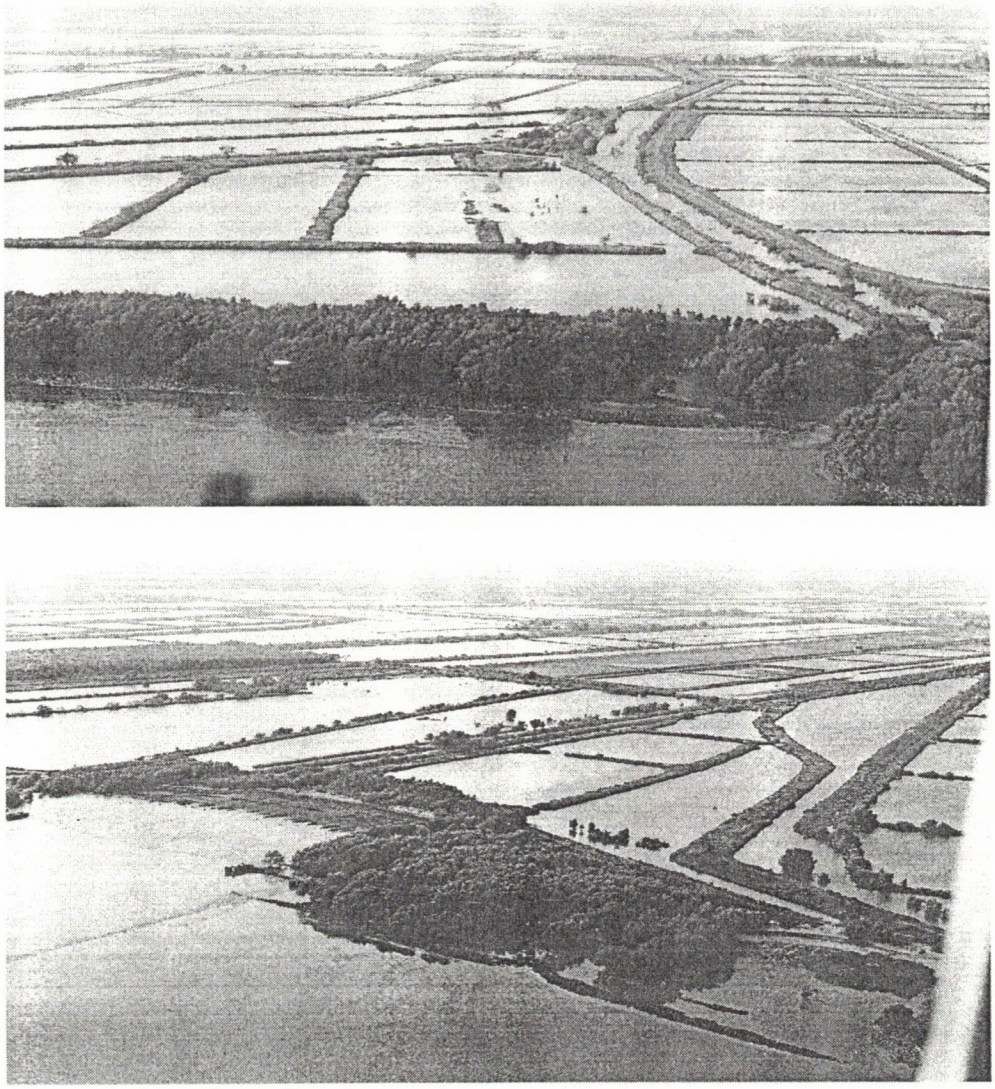
2.3 สถานการณ์ ศักยภาพของป่าชายเลน และองค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน

จังหวัดสมุทรสงครามมีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล ยาวประมาณ 23 กิโลเมตร ในอดีตเคยมีป่าชายเลนขนาดใหญ่ที่อุดมสมบูรณ์ตลอดชายฝั่งเนื้อที่ประมาณ 80,000 ไร่ แต่ได้ถูกราษฎรบุกรุกเข้าไปแผ้วถางเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ทำให้เนื้อที่ป่าธรรมชาติค่อยๆ น้อยลงเป็นลำดับ

ปลายปี พ.ศ.2529 ได้มีผู้นำกุ้งกุลาดำเข้าไปทดลองเลี้ยงในพื้นที่ชายฝั่งทะเลของจังหวัดสมุทรสงคราม ปรากฏว่าประสบผลอย่างมาก จึงมีคนในพื้นที่และต่างพื้นที่พากันลงทุนบุกเบิกแผ้วถางป่าที่เหลืออยู่ประมาณ 40,000 ไร่เศษ เกือบหมดสิ้นภายในระยะเวลา 3 ปี จึงคงเหลือพื้นที่ป่าชายเลนเป็นแนวแคบๆ แต่การเลี้ยงกุ้งกุลาดำประสบผลดีอยู่เพียง 2 ปี ก็ต้องยุติลงอย่างสิ้นเชิง ในปี 2532 เพราะน้ำทะเลบริเวณชายฝั่งเกิดมลภาวะเน่าเสียเนื่องมาจากผู้ประกอบกิจการเลี้ยงกุ้งต่างระบายน้ำเสียจากบ่อเลี้ยงกุ้งลงสู่คลองไปสะสมอยู่ในทะเล และได้เกิดโรคระบาดอย่างรุนแรงจนไม่สามารถทำการเลี้ยงต่อไปได้ ต้องยุติการเลี้ยงไปอย่างถาวรและทอดทิ้งบ่อเลี้ยงกุ้งเป็นบ่อร้างไม่ทำประโยชน์อะไรเป็นเนื้อที่ประมาณ 50,000 ไร่เศษ

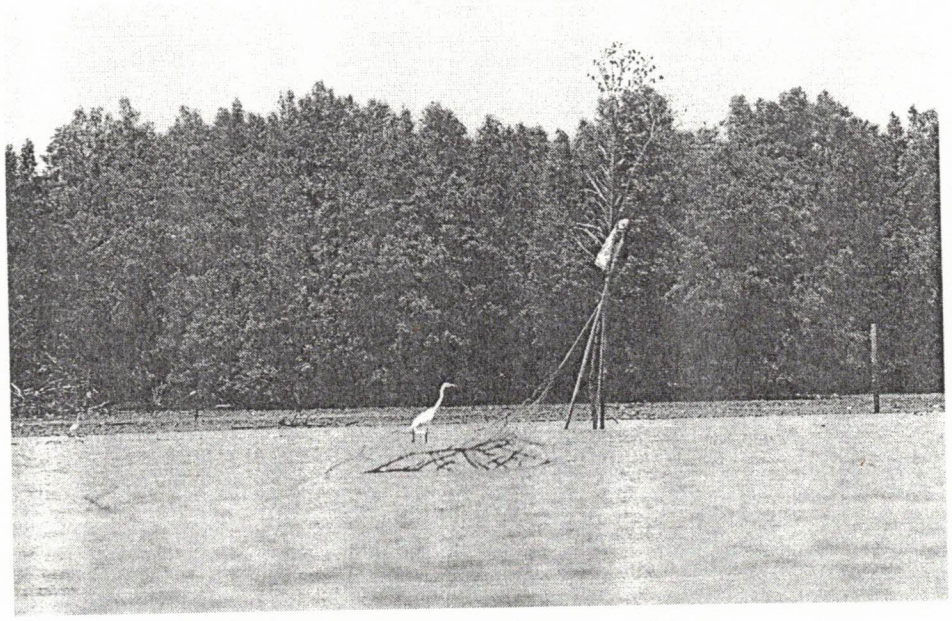
ผลที่เกิดขึ้นตามมาหลังจากการเลี้ยงกุ้งกุลาดำต้องยุติลงทั้งหมดพร้อมกัน ก็คือ ชาวบ้านผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ชายทะเล ซึ่งแต่เดิมทำการประมงชายฝั่งเป็นอาชีพหลักและได้ยุติอาชีพเดิมชั่วคราวไปรับจ้างดูแลบ่อกุ้งเพราะมีรายได้ดีนั้นต้องกลับไปทำอาชีพเดิม แต่ก็ประสบปัญหาเกี่ยวกับสัตว์น้ำที่เคยมีให้จับอย่างอุดมสมบูรณ์เมื่อครั้งที่ยังมีป่าชาย

เลนเป็นพื้นที่กว้างอยู่ได้หายไปจากท้องน้ำชายฝั่งทะเลเพราะมลภาวะน้ำเสียที่เกิดขึ้น จึงจับสัตว์น้ำได้น้อยไม่เพียงพอเลี้ยงชีพและเกิดความเดือดร้อนไปตามๆ กัน ทางจังหวัดโดยนายวิธาน สุวรรณทัต จึงได้ปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหา และได้กำหนดแนวทางการแก้ปัญหาระยะยาวโดยต้องดำเนินการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลนที่เหลืออยู่และปลูกป่าชายเลนเพิ่มขึ้น โดยผู้ใหญ่ไพบูลย์ รัตนพงศ์ธระ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ต.คลองโคน เป็นแกนนำร่วมกับผู้นำท้องถิ่น ประชาชนในการดำเนินการปลูกป่าชายเลนเพิ่มในพื้นที่ตื้นเขินที่งอกชายฝั่งทะเลตำบลคลองโคน อำเภอเมืองสมุทรสงคราม ในวันที่ 12 สิงหาคม 2543 ร่วมกับทางราชการเป็นครั้งแรกในรูปแบบประชาอาสา โดยมีการดำเนินการปลูกป่าในวันพระ 15 ค่ำ ติดต่อกันตลอด 3 เดือนที่สามารถปลูกป่าได้ (1 ปี น้ำจะแห้งเวลากลางวันประมาณ 6 เดือน) เนื่องชาวบ้านหยุดการออกทะเลหาสัตว์น้ำ โดยปลูกป่าโดยใช้พันธุ์กล้าไม้โกงกางในการปลูก ในปี 2534 สามารถปลูกป่าได้พื้นที่ 260 ไร่ แต่ผลที่ได้คือในระยะ 2 เดือนแรกมีการแตกใบของต้นโกงกางดี แต่ระยะต่อมากล้าไม้ที่ปลูกรอดประมาณร้อยละ 5 เนื่องจากมีเพรียงมาเกาะ กล้าไม้โกงกางล้มและตาย ลมพายุและคลื่นพัดต้นกล้าล้มตาย เรือสัญจรเข้าในแปลงปลูก มีคนที่ไม่เห็นด้วยกับการปลูกป่าเข้ามาทำลาย

รูปที่ 2.2 แสดงสภาพพื้นที่ในปัจจุบันจากการทำลายป่าชายเลนเพื่อนำมาใช้เป็นพื้นที่สำหรับเลี้ยงกุ้งกุลาดำ

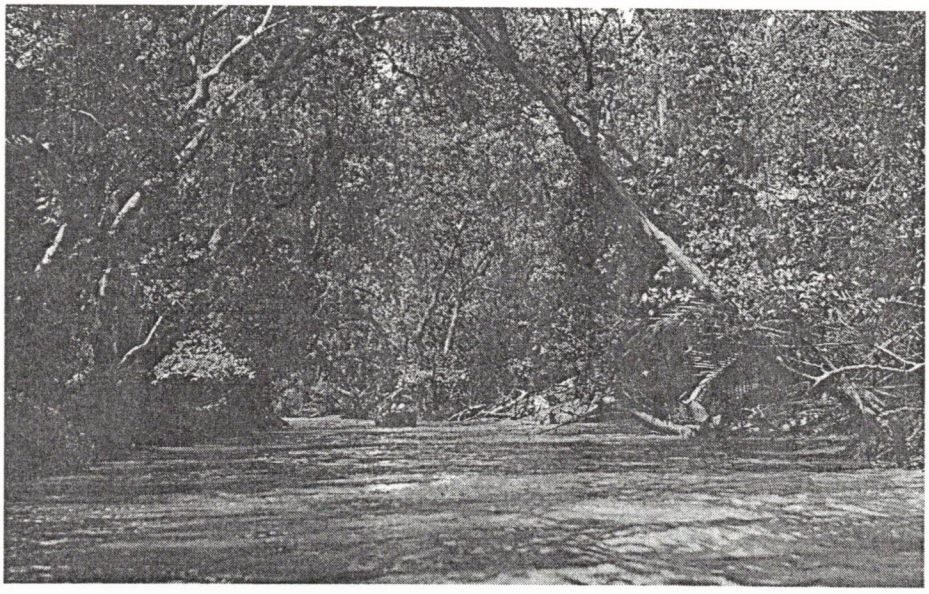
จากผลการปลูกในปี 2534 ที่ไม่ประสบผลสำเร็จนักในปี พ.ศ.2535 ก็ดำเนินการปลูกป่าอีกครั้งโดยใช้กล้าไม้โกงกาง โดยปลูกซ่อมในพื้นที่เดิมและพื้นที่ใหม่รวม 700 ไร่ ผลที่เกิดขึ้นคือเจอปัญหาเดิมอีก จึงทำให้ทางแกนนำชุมชนเกิดความท้อแท้ ทางผู้ใหญ่ไพบูลย์ รัตนพงศ์ธระ จึงได้หารือกันในกลุ่มเพื่อนบ้านและชาวบ้านตลอดจนได้กำลังใจจากท่านผู้ว่าวิธาน สุวรรณทัต ที่จะมุ่งมั่นปลูกป่ากันต่อไป โดยผู้ใหญ่ไพบูลย์ รัตนพงศ์ธระ ได้เสนอที่จะทดลองเปลี่ยนชนิดพันธุ์กล้าไม้ที่จะนำไปปลูกจากกล้าไม้โกงกางมาเป็นกล้าไม้ลำพู ซึ่งมีรากอากาศที่จะคอยยึดดินได้ จึงทำให้ในปี 2536 ได้ปลูกด้วยกล้าไม้ลำพู โดยไปขุดต้นกล้าลำพูจากนากุ้งร้างไปใช้ปลูก และได้ความรู้จากการปลูกป่าบกในการใช้ไม้เสต็ก (ไม้รวกปักดินยึดต้นไม้กันล้ม) มาปักยึดต้นกล้าไว้ โดยในปีนี้ดำเนินการปลูกป่าจำนวน 700 ไร่ ผลปรากฏว่า เหลือกล้าไม้ที่รอดตายประมาณ 150 ไร่ ทำให้ชาวบ้านดีใจและมีความหวังที่จะได้มีพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น สามารถแก้ปัญหาเพรียงเกาะต้นกล้าไม้ แก้ปัญหาการล้มของกล้าไม้และมีการสรุปว่าในปีต่อไปจะต้องปลูกกล้าไม้ลำพูเป็นไม้แถวนอกหรือไม้เบิกนำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านได้ค้นหาและทดลองทำดูเอง ในขณะเดียวกันได้มีการเสนอให้มีการปลูกไม้แสมเพิ่มเป็นไม้เบิกนำขึ้นมาอีกชนิดหนึ่ง โดยมีเหตุผลว่าในพื้นที่มีน้ำไม่เค็มจัดจะใช้ลำพูในการปลูกแต่ถ้าพื้นที่ที่น้ำเค็มจะใช้แสมในการปลูก ทำให้ในปี พ.ศ.2537 ตั้งเป้าหมายในการปลูกประมาณ 800 ไร่ ได้มีการปลูกไม้ 3 ชนิด โดยปลูกกล้าไม้ลำพูแถวหน้า แสมแถวกลางและปลูกโกงกางแซมแถวใน ผลปรากฏว่าไม้โกงกางจะตายเหมือนเดิมเนื่องจากสู้เพรียงไม่ได้ แต่ลำพูและแสมรอดประมาณร้อยละ 50 ในปีนี้ชุมชนพบว่าจากการปลูกป่ามาประมาณ 3 ปี เกิดการเปลี่ยนแปลงคือชาวบ้านพบว่ามีปลากระบอกและเคยตาดำ ลิงแสม มาให้เห็นมากขึ้น

รูปที่ 2.3 แสดงสภาพป่าชายเลนตำบลคลองโคนในปัจจุบัน

ดังนั้นใน ปี พ.ศ.2538 จึงมีหน่วยราชการและองค์กรต่างๆ เห็นความสำคัญของการปลูกป่าเพิ่มขึ้นจัดสรรเงินทุนในการปลูกป่าให้แก่ชุมชน เช่น กปร.จังหวัดสมุทรสงคราม องค์กรจากประเทศเดนมาร์ก ประเทศออสเตรเลีย เข้ามาสนับสนุนมากขึ้น โดยตั้งเป้าหมายปลูกป่าจำนวน 1,200 ไร่ โดยเน้นปลูกกล้าไม้ลำพูและแสม ไม่มีการปลูกกล้าไม้โกงกางเนื่องจากชาวบ้านมั่นใจว่าจะไม่สามารถปลูกรอดได้ เนื่องจากพื้นที่งอกบริเวณนี้เป็นดินเลนอ่อนและมีเพรียงชุกชุม โดยในปีนี้ปลูกป่าเพิ่มได้ ประมาณ 1,000 ไร่ พบว่ามีอัตราการรอดประมาณร้อยละ 65 ชาวบ้านมีความดีใจและยังพบว่าสัตว์น้ำชนิดหนึ่งที่หายไปจากคลองโคนแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี ได้กลับมีขึ้นแล้ว คือ หอยแครง ต่อมาในปี พ.ศ.2539 ทำให้ชาวชุมชนคลองโคนโดยการนำของลุงชง (อดีตผู้ใหญ่บ้านไพบูลย์ รัตนพงศ์ธระ) เริ่มมั่นใจและเชื่อมั่นถึงผลของการร่วมแรงร่วมใจกันปลูกป่า ก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างมากมาย จึงมีการดำเนินการปลูกป่าเพิ่มอีกประมาณ 170 ไร่รวมกับ 200 ไร่เศษที่เหลือจากปี พ.ศ.2538 ในขณะเดียวกันทางจังหวัดได้เริ่มเห็นความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่เกิดขึ้น จึงได้หารือกันที่จะทูลเชิญสมเด็จพระเทพ ฯ เสด็จพระราชดำเนินมาปลูกป่าชายเลนและพระองค์ได้ตอบรับการเชิญและเสด็จมาปลูกป่าชายเลนที่ตำบลคลองโคน ในวันที่ 3 กันยายน 2540

หลังจากนั้นได้เสด็จมาปลูกป่าชายเลนที่ตำบลคลองโคนอย่างต่อเนื่อง คือ วันที่ 1 สิงหาคม 2541 วันที่ 7 กรกฎาคม 2542 และในวันที่ 19 กรกฎาคม 2545 จากการเสด็จพระราชดำเนินของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ทำให้การตื่นตัวและการให้ความร่วมมือในเรื่องการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าชายเลนตำบลคลองโคน ได้รับความร่วมมือมากขึ้น โดยในปัจจุบันลุงชง (อดีตผู้ใหญ่ไพบูลย์ รัตนพงศ์ธระ) ก็ยังเป็นแกนนำที่ร่วมมือและร่วมแรงกันกับชาวบ้านปลูกและดูแลป่าอย่างต่อเนื่องด้วยวัยที่สูงและมีโรคประจำตัวคือโรคหัวใจแต่ลุงชง (อดีตผู้ใหญ่ไพบูลย์ รัตนพงศ์ธระ) ก็ยังมุ่งมั่นที่จะดำเนินกิจกรรมปลูกป่าอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจุบันได้รับการเลือกให้ทำหน้าที่ประธานกลุ่มรักษ์ป่าชายเลนคลองโคน ซึ่งลุงชงจะกล่าวอยู่เสมอว่าจะทำงานนี้ไปจนกว่าจะหมดแรงหรือจนกว่าจะหมดลมหายใจ

รูปที่ 2.4 แสดงสภาพป่าชายเลน ต.คลองโคนในปัจจุบัน

บทที่ 3
การวิเคราะห์ผล

3.1 ข้อมูลที่ได้จากการทำกิจกรรมแต่ละครั้งตอบวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ อย่างไร

ทีมวิจัยตำบลคลองโคน เริ่มการจัดประชุมเวทีเพื่อสร้างความเข้าใจในพื้นที่หมู่บ้านต่างๆ ซึ่งผู้เข้าร่วมมีความแตกต่างกันไปตามช่วงอายุ ชุมชนบางส่วนมีความเข้าใจแนวทางการดำเนินงาน เป้าหมายและความเป็นมาของโครงการ ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการทำงานในพื้นที่ต่างๆ มากขึ้น จากการที่ชุมชนมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน ทำให้ทีมวิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ของตำบลคลองโคนได้บางส่วนจากเวทีสร้างความเข้าใจ สำหรับกิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูลทีมวิจัยมุ่งเน้นการลงสัมภาษณ์ในพื้นที่ ทำให้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา สถานการณ์ของชุมชน นอกจากนี้ยังรวมถึงข้อมูลสถานการณ์และศักยภาพของป่าชายเลนตำบลคลองโคนในบางส่วน เนื่องจากชุมชนคลองโคนมีความเป็นมาเก่าแก่ มีข้อมูลประวัติศาสตร์มากมาย ข้อจำกัดของการทำกิจกรรม คือ ควรจัดเวทีในช่วงเวลาที่เหมาะสม ไม่ขัดต่อการประกอบอาชีพของชุมชนที่ต้องอาศัยการเกิดน้ำขึ้นน้ำลง จะช่วยให้เก็บรวบรวมข้อมูลได้สมบูรณ์ครบถ้วน การสรุปและตรวจทานข้อมูลนั้นชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้อง ช่วยเพิ่มเติมข้อมูลให้สมบูรณ์ร่วมกัน นอกจากนี้ผู้ที่เข้าร่วมเวทีการเก็บข้อมูลเป็นบางครั้ง หรือผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมก็มีโอกาสในการรับรู้ข้อมูลประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนคลองโคนด้วย

จากการดำเนินงานของทีมวิจัย ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ในโครงการ ทั้งเรื่องการสร้างความเข้าใจการดำเนินงานโครงการ การศึกษาข้อมูลเรื่องราวความเป็นมาและสถานการณ์ของชุมชนคลองโคน และการศึกษาข้อมูลสถานการณ์ ศักยภาพของป่าชายเลน และข้อมูลความรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน แต่เป็นเพียงรายละเอียดบางส่วนเท่านั้น จะมีเพิ่มเติมในรายงานระยะที่ 2

3.2 ข้อมูลที่ได้จากแต่ละกิจกรรมมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องหรือเชื่อมโยงกัน อย่างไรบ้าง

ข้อมูลที่ได้จากเวทีสร้างความเข้าใจการดำเนินงานโครงการมีทั้งประวัติศาสตร์ชุมชน ความสัมพันธ์ และสภาพความเปลี่ยนแปลงของป่าชายเลนที่เกิดขึ้น แต่เป็นเพียงรายละเอียดบางส่วนเท่านั้น ดังนั้นทีมวิจัยจึงได้วางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องราวความเป็นมาและสถานการณ์ของชุมชนคลองโคน โดยแบ่งทีมลงพื้นที่สอบถามจากผู้เฒ่าในหมู่บ้านย้อนหลังไปได้ประมาณ 80 – 90 ปี ใช้ประวัติศาสตร์ชุมชนเป็นเครื่องมือในการพูดคุย บรรยากาศในการพูดคุยดีมาก บางพื้นที่ลดความขัดแย้งลง และเป็นข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้ นอกจากนี้ในการประชุมแต่ละเวทียังมีข้อมูลของสถานการณ์ ศักยภาพของป่าชายเลน และข้อมูลความรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลนเพิ่มเติมด้วย

แต่จากการดำเนินงานของทีมวิจัยพบว่ามีข้อจำกัดเรื่องอายุ สุขภาพ ความเป็นตัวตน ทีมวิจัยบางคนมีความเกรงใจความอาวุโสของที่ปรึกษาทีมวิจัยบางคน บางคนติดภารกิจทำให้บางคนใจร้อนทดลองปลูกป่าไปล่วงหน้า ทำให้การดำเนินงานล่าช้า ทีมวิจัยบางส่วนก็ยังมองกระบวนการดำเนินงานวิจัยเป็นงานพัฒนาปกติ

3.3 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อนำมาวางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

จากข้อจำกัดดังกล่าว แผนการดำเนินงานช่วงต่อไปทางทีมก็จะดำเนินงานตามแผนงานในระยะที่ 2 พร้อมกับการจัดกิจกรรมทดลองและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเจริญเติบโตของพันธุ์ไม้ในป่าชายแลนในพื้นที่ควบคู่กับการถอดบทเรียนและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ทีมวิจัยจึงได้ขอนำเสนอแผนการดำเนินงานในระยะที่ 2 ต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาค (สกว.ภาค) ดังนี้

แผนการดำเนินงานโครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ระยะที่ 2 (กรกฎาคม 2550 - มิถุนายน 2551)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	กระบวนการ/วิธีการ	ผลที่จะได้รับ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ	งบประมาณ
1.เวทีสร้างความเข้าใจการดำเนินงานโครงการ	1.เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เข้าใจในวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานและความเป็นมาของโครงการ 2.เพื่อสร้างความร่วมมือในชุมชน	-ชาวบ้านชุมชนคลองโคน	- ชุมชนคลองโคน	1.จัดประชุมพูดคุยเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และสร้างความเข้าใจกับชาวบ้าน	1.ชุมชนมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานของโครงการ 2.ได้แนวร่วมในการดำเนินการเพิ่มขึ้น	กรกฎาคม 2550 – มิถุนายน 2551	ทีมวิจัย	หมายเหตุ ดำเนินการต่อเนื่องตลอดโครงการ
2.เวทีการศึกษาข้อมูลเรื่องราวความเป็นมาและสถานการณ์ป่าชายเลนของชุมชน	1.เพื่อให้ได้ข้อมูลเรื่องราวความเป็นมาและสถานการณ์ของชุมชนคลองโคน 2.เพื่อให้ได้ข้อมูลสถานการณ์และศักยภาพของป่าชายเลนตลอดจน ข้อมูลความรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน	-ชาวบ้านชุมชนคลองโคน -เด็กและเยาวชนในชุมชน	-- ชุมชนคลองโคน	1.จัดประชุมพูดคุยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล -ข้อมูลสถานการณ์และศักยภาพของป่าชายเลนตลอดจน ข้อมูลความรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลนในชุมชน -ข้อมูลการเจริญเติบโตของพันธุ์ไม้ -ข้อมูลปริมาณสัตว์น้ำชายฝั่ง	1.ได้ข้อมูลเรื่องราวความเป็นมาและสถานการณ์ของชุมชนคลองโคน 2.ได้ข้อมูลสถานการณ์และศักยภาพของป่าชายเลนตลอดจน ข้อมูลความรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน	กรกฎาคม 2550 – มิถุนายน 2551	ทีมวิจัย	-ค่าอาหาร (50บ./20คน) 1000บ. -ค่าวัสดุอุปกรณ์ 300บ. -ค่าเอกสาร 200บ. -ค่าประสานงาน 300บ. -ค่าจ้างพิมพ์เอกสารสรุป 300บ. รวมครั้งละ 2,100บ. **จำนวน 5 ครั้งเป็นเงิน 10,500บ.**

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	กระบวนการ/วิธีการ	ผลที่จะได้รับ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ	งบประมาณ
3.เวทีสรุปข้อมูลและตรวจทานข้อมูล	1.เพื่อสรุปและจัดหมวดหมู่ข้อมูลให้เรียบร้อย 2.เพื่อให้ชุมชนได้รับรู้ข้อมูลจากการศึกษา 3.เพื่อให้ชุมชนร่วมตรวจทานข้อมูล	-ชาวบ้านชุมชนคลองโคน -เด็กและเยาวชนในชุมชน	-ชุมชนคลองโคน	1.จัดเวทีสรุปและจัดหมวดหมู่ข้อมูลการดำเนินการและตรวจทานข้อมูลจากชุมชน จำนวน 4 ครั้ง ช่วงละ 3 เดือนของการเก็บรวบรวมข้อมูล ครั้งละ 30 คน	1.ชุมชนได้รับรู้ข้อมูลที่ทำการศึกษา 2.ชุมชนรับรู้ความก้าวหน้าของการดำเนินการ 3.ชุมชนได้ร่วมตรวจสอบข้อมูลจากทีมวิจัย	กรกฎาคม 2550 – มิถุนายน 2551	ทีมวิจัย	-ค่าอาหาร (50บ./30คน) 1,500บ. -ค่าสถานที่ 500บ. -ค่าวัสดุอุปกรณ์ 500บ. -ค่าเอกสาร 500บ. ค่าจ้างพิมพ์เอกสารสรุป 300บ. -ค่าประสานงาน 500บ. รวมครั้งละ 3,800บ. **จำนวน 4 ครั้งเป็นเงิน 15,200บ.**
4.กิจกรรมศึกษาเรียนรู้ข้อมูลบทเรียนและประสบการณ์ในการจัดการป่าชายเลนของชุมชน	1.แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลบทเรียนและประสบการณ์ในการจัดการป่าชายเลนของชุมชนอื่น	-ชาวบ้านชุมชนคลองโคน -เด็กและเยาวชนในชุมชน	-พื้นที่ จ.จันทบุรี , จ.ตราด	1.ศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการป่าชายเลนโดยชุมชน จำนวน 1 ครั้ง ๆละ30 คน	1.ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้บทเรียนและประสบการณ์การจัดการป่าชายเลนโดยชุมชน 2.เกิดความร่วมมือในการแก้ปัญหาร่วมกันในเครือข่ายทรัพยากรชายฝั่ง	มีนาคม 2550	ทีมวิจัย	-ค่าอาหาร (50บ./20คน/6มื้อ) 6,000บ. -ค่าพาหนะ(10,000บ./2วัน) 20,000บ. -ค่าที่พัก 4,000บ. -ค่าวัสดุอุปกรณ์ 500บ. - ค่าวิทยากร 2,000บ. -ค่าเอกสาร 300บ. -ค่าจ้างพิมพ์เอกสารสรุป 300บ. -ค่าประสานงาน 500บ. **รวมเป็นเงิน 33,600 บ.**

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	กระบวนการ/วิธีการ	ผลที่จะได้รับ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ	งบประมาณ
5.เวทีเปรียบเทียบและวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ศักยภาพของป่าชายเลน	1.เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพและการจัดการป่าชายเลนของชุมชน 2.เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการป่าชายเลนกับพื้นที่อื่น 3.เพื่อพัฒนาให้เกิดแนวทางและวิธีการในการจัดการป่าชายเลนของชุมชน	-ชาวบ้านชุมชนคลองโคน - เด็กและเยาวชน	-- ชุมชนคลองโคน	1.จัดประชุมเพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ศักยภาพของป่าชายเลนคลองโคน จำนวน 1 ครั้ง ๆละ30 คน	1.ได้ข้อมูลศักยภาพและการจัดการป่าชายเลนของชุมชน 2.เกิดแนวทางและวิธีการในการจัดการป่าชายเลนของชุมชน	มีนาคม - เมษายน 2551	-ทีมวิจัย	-ค่าอาหาร (50บ./30คน) 1,500บ. -ค่าสถานที่ 500บ. -ค่าวัสดุอุปกรณ์ 500บ. -ค่าเอกสาร 300บ. -ค่าจ้างพิมพ์เอกสารสรุป 300บ. -ค่าประสานงาน 500บ. รวมครั้งละ 3,600บ. **จำนวน 1 ครั้งเป็นเงิน 3,600บ.**
6.ประชุมสรุปผลการดำเนินงานโครงการระยะที่ 2	1.เพื่อสรุปผ าของการดำเนินงานโครงการระยะที่ 2 2.เพื่อจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน	-ทีมวิจัย	- ชุมชนคลองโคน	1.ประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานโครงการ จำนวน 1 ครั้ง 2.จัดทำเอกสารรายงานผลการดำเนินงานของโครงการ	1.จัดทำรายงานผลการดำเนินงานระยะที่ 2	พฤษภาคม 2551	-ทีมวิจัย	-ค่าอาหาร (50บ./15คน) 750บ. -ค่าวัสดุอุปกรณ์ 500บ. -ค่าเอกสาร 300บ. -ค่าประสานงาน 200บ. -ค่าจัดทำรายงาน 1500บ. **รวมครั้งละ** 3,250บ. จำนวน 1 ครั้งเป็นเงิน **3,250บ.**
								รวมทั้งสิ้น 66,150 บาท

บทที่ 4
บทเรียนที่ได้จากการทำวิจัย

4.1 กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัย

ทีมวิจัยได้ดำเนินกิจกรรม 2 กิจกรรมหลัก คือ กิจกรรมสร้างความเข้าใจโครงการ และการเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน ทีมประสานงานได้เข้ามาช่วยทีมวิจัยออกแบบการดำเนินงานโดยใช้ประวัติศาสตร์ชุมชนเป็นเครื่องมือหลัก เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งของชุมชนในอดีต สร้างความสัมพันธ์ใหม่ และเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ชุมชน ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของทีมวิจัย ทำให้ชุมชนเกิดการตื่นตัว มีการบอกเล่าเรื่องราวในอดีตให้กับทีมวิจัยเป็นอย่างดี ความสัมพันธ์เชิงบวกเกิดขึ้นในชุมชน ผู้สูงอายุในชุมชนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลก็มีความสุขที่ได้เล่าเรื่องราวเก่าๆ ของชุมชน ผู้เข้าร่วมเวทีเก็บข้อมูลก็ได้รับรู้ข้อมูลเพิ่มเติมทั้งที่เคยได้รับรู้มาแล้วจากการเล่าสืบต่อกันมาของพ่อแม่ หรือบางส่วนที่ไม่เคยรับรู้หรือเป็นผู้ที่เข้ามาอยู่ใหม่ ทำให้ทีมวิจัยเกิดความภาคภูมิใจที่ได้ทำงานนี้

ทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และองค์ความรู้เรื่องป่าชายเลนเป็นอย่างดี ตลอดชีวิตคลุกคลีอยู่กับป่าชายเลนและการประมงชายฝั่ง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตอยู่แล้ว สิ่งที่ทีมวิจัยเคยปฏิบัติมาในอดีตเป็นการปฏิบัติการแต่ขาดกระบวนการบันทึกรวมถึงการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ ประกอบกับข้อจำกัดเรื่องอายุ การประกอบอาชีพที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ การบันทึกรายงาน และการเรียนรู้เรื่องการจัดกระบวนการงานวิจัย เป็นเรื่องใหม่ จึงทำให้ทีมวิจัยติดกับความคุ้นเคยกับการทำงานพัฒนา จึงต้องใช้เวลาในการสร้างความเข้าใจแนวคิดการทำวิจัยท้องถิ่นเป็นเวลานานกว่าโครงการอื่น ๆ ประกอบกับโครงการนี้เริ่มต้นจากการพัฒนาโจทย์วิจัยโดย ทางศูนย์ประสานงานฯ พาทีมวิจัยไปศึกษาดูงานประเด็นป่าชายเลนและการทำประมงที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดสตูล ซึ่งมีลักษณะวิถีชุมชนและสภาพปัญหาที่คล้ายกันกับทางชุมชน ทางทีมประสานงานมีความตระหนักถึงความสำคัญขององค์ความรู้เรื่องการจัดการป่าชายเลนที่มีอยู่ในทีมวิจัยและบุคคลในชุมชนเป็นอย่างมาก หากไม่มีการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ดังกล่าวอาจจะสูญหายไปกับอายุที่มากขึ้นของแต่ละบุคคลได้

ทีมวิจัยจึงวางแผนการดำเนินงานระยะต่อไป โดยจะเน้นการปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชายแลนร่วมกับการถอดองค์ความรู้ของทีมวิจัยจากการทำกิจกรรม ซึ่งสัมพันธ์กับงบประมาณโครงการฟื้นฟูชุมชนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.)ที่สนับสนุนเรื่องการจัดการป่าชายเลน การปลูกป่า มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในชุมชน และเมื่อมีการทำกิจกรรม ก็จะสรุปบทเรียน จดบันทึกข้อมูล / องค์ความรู้ที่ได้ มาจัดหมวดหมู่และสรุปวิเคราะห์ร่วมกับทีมวิจัย คาดว่าจะช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ทีมวิจัยเพิ่มขึ้น และจะเก็บรวบรวมข้อมูลของกิจกรรมระยะที่ 1 เพิ่มเติม ให้เกิดความสมบูรณ์ครบถ้วน

4.2 กระบวนการมีส่วนร่วมกับความเปลี่ยนแปลงในชุมชน

ทีมวิจัยใช้การประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานร่วมกันในช่วงแรก มีการแบ่งพื้นที่ในการจัดกิจกรรมการเก็บข้อมูลของแต่ละคน ทำให้การเก็บข้อมูลเป็นไปในลักษณะการสัมภาษณ์มากกว่าการจัดเวทีพูดคุยเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ชุมชนบางส่วนจึงขาดการมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลและการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีทำให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนลดลง แต่ในช่วงต่อมาทางทีมวิจัยได้ปรับใช้กระบวนการจัดเวทีเพิ่มขึ้นทำให้สร้างการมีส่วนรวมในชุมชนเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ด้วยเหตุผลจากทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นที่นับถือของคนในชุมชนหรือแม้กระทั่งสมาชิกในทีมด้วยกัน

4.3 ปัญหา / อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย

-ทีมวิจัยพบว่ามีข้อจำกัดเรื่องอายุ สุขภาพ ความเป็นตัวตน และฐานประสบการณ์ในฐานะนักพัฒนาของทีมวิจัยบางส่วน ทำให้ทีมวิจัยขาดความชัดเจนในแนวคิดและกระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในช่วงแรก ไม่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้

-พี่เลี้ยงที่ลงพื้นที่หนุนเสริมในช่วงแรก ขาดความเข้มข้นในการดำเนินงาน ไม่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการสรุปบทเรียนและดึงองค์ความรู้ของชุมชนออกมาได้อย่างชัดเจน ชุมชนจึงขาดความเข้าใจถึงกระบวนการได้มาซึ่งข้อมูล และรอการหนุนเสริมจากทีมประสานงาน

-ทีมวิจัยมีการดำรงชีวิต ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับระบบการขึ้น-ลงของน้ำ ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ถึงแม้จะเข้าร่วมประชุมได้ก็ไม่สามารถที่จะอยู่ร่วมประชุมจนจบได้

4.4 ข้อคิดเห็น ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะต่องานวิจัย

จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวข้างต้นจึงไม่สามารถสร้างเสริมแนวคิดและกระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับทีมวิจัยได้ในเวลาอันรวดเร็วมากนัก ทีมวิจัยต้องใช้กระบวนการหนุนเสริมของพี่เลี้ยงที่จะต้องชวนคิดชวนคุยร่วมกับทีมวิจัยและกับชาวบ้านอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชน สรุปข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสะท้อนและตรวจสอบข้อมูลคืนสู่ชุมชน เพื่อสร้างแนวคิดในการอนุรักษ์และปลูกป่าชายเลนอย่างยั่งยืนต่อไป ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานตรงตามแผนงานและได้รับข้อมูลอย่างครบถ้วน ชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการจัดการป่าชายเลนร่วมกัน จึงต้องอาศัยการลงพื้นที่หนุนเสริมอย่างใกล้ชิดจากทีมศูนย์ประสานงานฯ เป็นตัวช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประสานการดำเนินกิจกรรมของโครงการ และสรุปบทเรียนเป็นระยะๆ จากความคุ้นเคยกับงานพัฒนาของทีมวิจัยที่มีบทบาทและภารกิจในชุมชนมายาวนาน และปรับสู่การนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชนต่อไป

ภาคผนวก

โครงการ ศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม มีภาคผนวก ดังนี้

5.1 สรุปรายงานการประชุม 13 กิจกรรม

5.2 สรุปภาพกิจกรรมของโครงการ

5.1 สรุปรายงานการประชุม 13 กิจกรรม

เวทีเสริมสร้างความเข้าใจ การดำเนินงาน
โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนในการมีส่วนร่วมของชุมชน
วันที่ 24 กรกฎาคม 2548 เวลา 10.00 น.
ณ หมู่ที่ 3 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวที

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
2. นายประเทือง	จือเหลียง	1/4 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
3. นายปรีชา	ขำสมัย	50/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
4. นางบุญรอด	ดอกไม้จีน	1/4 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
5. นางสมหมาย	จือเหลียง	1/12 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
6. นายเดชา	จือเหลียง	118/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
7. นายสมพงษ์	สุดสนิท	33/1 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
8. นายวินัย	จือเหลียง	1/12 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
9. นางบังอร	ตัวกลั่น	1/15 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
10.นายไพบูลย์	รัตนพงศ์ธระ	1/3 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
11.นางสาวเกศสุดา	บุญธรรม	29 ม.7 ต.ปลายโพงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม
12.นายนิติศักดิ์	โตนิติ	29 ม.7 ต.ปลายโพงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม
13.นายศิริวัฒน์	คันทารส	ศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่น จ.สมุทรสงคราม
14.นายชิษนุวัฒน์	มณีศรีขำ	32 ม.7 ต.ปลายโพงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม
15.นางสาวพรทิพย์	ลิ้มประสิทธิ์วงศ์	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สรุปการแลกเปลี่ยนพูดคุย

คุณชิษนุวัฒน์ มณีศรีขำ กล่าวเปิดเวทีเสริมสร้างฯ และแนะนำคุณพรทิพย์ ลิ้มประสิทธิ์วงศ์ ผู้แทนสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จากนั้นคุณเดชา จือเหลียง ได้เล่าถึงการที่ได้ไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับป่าชายเลนและการทำประมง ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ว่า ที่ตำบลลิดี จังหวัดสตูลมีการจัดการเกี่ยวกับป่าชายเลนและการจัดการประมงในตำบลให้เป็นรูปธรรม มีการดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์ในป่าชายเลนอย่างดีโดยได้มีองค์การบริหารส่วนจังหวัด, องค์การบริหารส่วนตำบล, นักวิชาการและหน่วยงานราชการค่อยให้คำแนะนำ อีกทั้งยังมีจังหวัดอื่น ๆ เช่น จังหวัดตรัง เข้ามาศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความรู้อีกด้วย

คุณสมพงษ์ สุดสนิท ซึ่งเป็นอีกท่านหนึ่งที่ได้ไปศึกษาดูงานพร้อมกับคุณเดชา จือเหลียง ได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และคำแนะนำกับนักวิชาการเรื่องป่าชายเลนตำบลคลองโคน ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก และได้ถามที่ประชุมว่า เราจะจัดการเกี่ยวกับป่าชายเลนอย่างไรและเป็นไปในทิศทางใด

คุณไพบูลย์ รัตนพงศ์ธระ ได้กล่าวว่า เราจะต้องเริ่มทำการวิจัยในทันที โดยมีแนวทางดังนี้คือ ให้ทีมวิจัยคลองโคนเข้าไปพูดคุยสอบถามประวัติของหมู่บ้านคลองโคนจากผู้สูงอายุของหมู่บ้าน โดยจะทำการสำรวจในวันที่ 28 กรกฎาคม 2548 ที่ หมู่ 5 และหมู่ 3 วันที่ 5 สิงหาคม 2548 ที่หมู่ 4 และแบ่งทีมวิจัยให้สลับสับเปลี่ยนกันไปในแต่ละหมู่

คณะทำงานทีมวิจัยคลองโคน
ผู้บันทึกการประชุม

เวทีศึกษาประวัติชุมชน

โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนในการมีส่วนร่วมของชุมชน

วันที่ 29 กรกฎาคม 2548 เวลา 15.00 น.

ณ หมู่ที่ 3 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวที

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
2. นายประเทือง	จือเหลียง	1/4 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
3. นายปรีชา	ขำสมัย	50/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
4. นางบุญรอด	ดอกไม้จีน	1/4 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
5. นางสมหมาย	จือเหลียง	1/12 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
6. นายเดชา	จือเหลียง	118/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
7. นายสมพงษ์	สุดสนิท	33/1 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
8. นายวินัย	จือเหลียง	1/12 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
9. นางบังอร	ตัวกลั่น	1/15 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
10.นายไพบูลย์	รัตนพงศ์ธระ	1/3 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
11.นางปาริชาติ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
12.นางซ่อนกลิ่น	จือเหลียง	1/4 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

สรุปการแลกเปลี่ยนพูดคุย

หมู่ที่ 3

ผู้ให้ข้อมูล คุณลุงดิเรก รัตนพงศ์ธระ

คุณลุงดิเรก รัตนพงศ์ธระ อายุ 85 ปี เป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ซึ่งครอบครัวขอคุณลุงนั้น พ่อเป็นคนจีนมากับเรือสำเภา ในขณะที่ลอยเรืออยู่ในทะเลนั้นได้เกิดพายุทำให้เรือล่ม แต่โชคดีที่ได้ปลาโลมาช่วยชีวิตไว้จึงทำให้รอดตายมาได้ และได้มาตั้งรกรากอยู่ที่ตำบลคลองโคน ในขณะนั้นหมู่บ้านคลองโคนมีจำนวนบ้านไม่ถึง 10 หลังคาเรือน ได้ประกอบอาชีพตัดไม้โกงกางขายและทำประมงชายฝั่ง และได้แต่งงานกับแม่ซึ่งเป็นคนจีนเหมือนกัน มีบุตร-ธิดา รวม 13 คน" จากนั้นทีมวิจัยได้สอบถามเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของตำบลคลองโคน ซึ่งได้ความว่า "กำนันตำบลคลองโคนคนแรกที่คุณลุงดิเรกจำได้ คือ กำนันเด็ก จือเหลียง ซึ่งเป็นคนจีน ประกอบอาชีพทำลังไม้ในทะเล (ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นอวน) ในสมัยก่อนตำบลคลองโคนเป็นตำบลที่ปิด การเดินทางลำบากเพราะต้องอาศัยการเดินทางโดยเรือ (วัดคลองโคนแต่ก่อนเป็นทะเล) อาชีพในอดีต คนในอดีตประกอบอาชีพตัดไม้ขาย ไม้โกงกาง แสมดำ แสมขาว นำไปขายที่จังหวัดราชบุรี โดยการนำลงเรือล่องไปตามแม่น้ำในสมัยก่อนนั้นในทะเลมีปลาจำนวนมาก ไม่มีการซื้อขายกันแต่จะเป็นการแลกเปลี่ยนกันเป็นส่วนมาก ในกรณีที่จะมีการซื้อขายกันนั้นก็จะเป็นการซื้อขายไม้โกงกางนำมาเผาถ่านโดยจะเช่าเตาเผาจากจังหวัดเพชรบุรี และนำไปขาย" การคมนาคมติดต่อสื่อสารกันเป็นไปอย่างยากลำบากต้องใช้เรือในการเดินทาง ไม่มีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้อย่างปัจจุบันนี้ ปัจจุบันนี้ คุณลุงดิเรกกับภรรยา มีฐานะความเป็นอยู่อย่างสบายไม่ได้ลำบากเนื่องจากมีลูกหลานคอยดูแลเอาใจใส่ อีกทั้งด้านสุขภาพร่างกาย ยังแข็งแรงดี

หมู่ที่ 7

ผู้ให้ข้อมูล คุณยายแฉล้ม ผิวขำ

คุณยายแฉล้ม ผิวขำ อายุ 95 ปี ได้มานั่งคุยให้ความรู้กับทีมวิจัยว่า ได้มาอยู่ที่บ้านคลองช่องตั้งแต่อายุเพียง 6 ขวบ มากับบิดาชื่อคุณพ่อเจริญ ขวัญอ่อน ไม่ได้มีบ้านอยู่แต่อาศัยอยู่ในเรือประทุนคล้ายเรือต่อ ได้มาจอดในคลองช่อง คุณยายประกอบอาชีพประมง คือ รอเคยตาดำตามชายป่า ทำปีกรอปลากระบอก เก็บหอยแครง ซึ่งสัตว์น้ำในสมัยนั้นมีมากมาย ต่อมาบิดาได้ปลูกบ้านตรงบริเวณที่เคยจอด เพราะอยู่ชายทะเล และต่อมาไม่นานก็มีป่าชายเลนงอกออกไป จากที่ที่บ้านของคุณยายประมาณ 3 กม. คุณยายจึงได้อาศัยไม้ป่าชายเลนในการประกอบอาชีพโดยการตัดไม้แสมขาว ไปขายสวน และสัตว์น้ำที่จับได้มาก็เอาไปแลกเปลี่ยนที่ตลาดนัดคลองโคน ที่บริเวณบ้านคอนจั่น สัตว์น้ำที่เอาไปแลกเป็นจำพวกหอยแครง ปลากระบอกเค็ม กุ้ง ปูทะเล ปูม้า หอยเสียบแห้ง หอยเสียบสด ซึ่งของที่แลกมาได้เป็นจำพวกมะพร้าว มะละกอ ละมุด ชมพู่ ฝรั่ง น้ำตาลมะพร้าว นอกจากนี้คุณยายยังประกอบอาชีพจับปูแสมขาย โดยมีคนซื้อมาจากอำเภออัมพวา โดยเรือประทุนมาจอดที่บ้านของคุณยายเพื่อซื้อปูแสมและทำการดองเค็ม เมื่อได้ปูแสมในปริมาณตามที่ต้องการแล้วจึงได้นำไปขายเสียทีหนึ่ง แล้วก็กลับมารับซื้ออีกแบบนี้เป็นประจำ ส่วนหอยแครงนั้นเก็บขายได้ถังละ 15 สตางค์ ต่อมามีคนคิดเลี้ยงหอยแครงเป็นคอก โดยผู้ที่เลี้ยงหอยแครงคนแรกคือ ครูเชย เอนกลาภ แล้วยังมีอีกหลายคน เช่น นายชิน จริยธรรม นายอิ้ง เอื้อสกุล นายเฉลียว กาลปักษ์ นายเฮี้ยง กาลปักษ์ เป็นต้น

เรื่องการเรียนหนังสือสมัยก่อนของคนคลองช่อง

คณะได้ไปถามท่านผู้สูงอายุของพวกเราก็เล่าว่า ผู้ที่เล่าให้ฟังก็บอกว่าเมื่อท่านมีอายุประมาณ 11 ปีขึ้นไปจะไปเรียนที่ศาลาการเปรียญวัดธรรมประสิทธิ์ ครูที่มาสอนคนแรกคือ นายเชย เอนกลาภ ผู้สอนสมัยนั้น ต่อมาคือ ครูชิน จริยธรรม มาสอนก็มีเด็กนักเรียนสมัยนั้นอายุมากๆ ก็มาเรียนด้วย ครูชินสอนได้ระยะหนึ่งก็ลาไปบวชและครูเชย เอนกลาภก็มาสอนอีก ครูชินลาสิกขาบทแล้วก็กลับมาสอนอีก ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2484 ได้มีนายไสว สุพรรณอ่วม เป็นครูใหญ่มาสอน ต่อมาต่อถึงพ.ศ.2486 ครูไสวได้ย้ายไปก็มีครูสะอาด เปรมสุข มาสอนในปี พ.ศ.2486 จนถึง พ.ศ.2508 ต่อมาก็มาสร้างเป็นโรงเรียนเมื่อปี พ.ศ.2517 โรงเรียนนี้ชื่อว่าโรงเรียนวัดธรรมประสิทธิ์

ผู้ปกครองของหมู่บ้านเรานั้น

คณะได้ไปถามพระสะอาด เปรมสุข กับคุณป้าไกร และคุณป้าเฮียง กาลปักษ์ ว่าใครเป็นผู้ใหญ่คนแรกของหมู่บ้านคลองช่อง คนแรกไม่แน่ใจว่าเป็นใคร มารู้ว่าคนที่เป็นผู้ใหญ่ คือ นายผิว พุ่มทอง

คนที่ 2 นายจุ้ย จริตธรรม
คนที่ 3 ผู้ใหญ่เสงี่ยม บุตโรทัย
คนที่ 4 ผู้ใหญ่ชื้น แก้วอยู่
คนที่ 5 นายกนก จือเหลียง
คนที่ 6 ผู้ใหญ่สงบ บุตโรทัย
คนที่ 7 ผู้ใหญ่เสียง กาลปักษ์
คนที่ 8 ผู้ใหญ่บัว ชลภูมิ

ต่อมาคลองช่องก็แยกหมู่บ้านอีกหมู่บ้านหนึ่ง คือฝั่งตะวันตกของคลองช่องเป็นหมู่ที่ 7 เมื่อปี พ.ศ. 2526 และชาวบ้านได้เลือกนายเดชา จือเหลียง เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่ 7 ที่ตั้งขึ้นใหม่นั้น

คณะทำงานทีมวิจัยคลองโคน
ผู้บันทึกการประชุม

เวทีเก็บข้อมูลประวัติชุมชน

โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนในการมีส่วนร่วมของชุมชน

วันที่ 7 สิงหาคม 2548 เวลา 15.00 น.

ณ หมู่ที่ 3 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวที

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
2. นายประเทือง	จือเหลียง	1/4 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
3. นางไล	ยอแสง	ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
4. นางปุ่น	การะเกตุ	ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
5. นางสมหมาย	จือเหลียง	1/12 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
6. นายเดชา	จือเหลียง	118/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
7. นายสมพงษ์	สุดสนิท	33/1 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
8. นายวินัย	จือเหลียง	1/12 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
9. นางเผือด	คงมูล	ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
10. นางปาริชาติ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
11.นายนิติศักดิ์	โตนิติ	29 ม.7 ต.ปลายโพงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม
12.นายศิริวัฒน์	คันทารส	ศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่น จ.สมุทรสงคราม
13.นายชินนุวัฒน์	มณีศรีขำ	32 ม.7 ต.ปลายโพงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

สรุปการแลกเปลี่ยนพูดคุย

หมู่ที่ 2

ผู้ให้ข้อมูล 1. คุณยายไล ยอแสง

2. คุณยายเผือด คงมูล

3.คุณยายปุ่น การะเกตุ

คุณยายไล ยอแสง อายุ 85 ปี คุณยายเผือด คงมูล อายุ 85 ปี คุณยายปุ่น การะเกตุ อายุ 82 ปี เป็นชาวคลองโคนแต่กำเนิน บิดามารดาประกอบอาชีพทำประมงชายฝั่ง เก็บหอย รอเคย การยอกุ้ง การทำกะปิ โดยส่วนที่เป็นทะเลอยู่บริเวณวัดคลองโคนในปัจจุบัน บริเวณปากแพรกหรือปากคลองมีเรือสำเภาอับปางจำนวน 2 ลำ มองจากวัดคลองโคนเห็นเสากระโดงเรือได้ ทำให้มีคนเข้าไปเก็บของเก่าขายกันเป็นจำนวนมาก ต่อมามีผู้อ้างสิทธิ์เก็บเงินผู้ที่เข้าไปเก็บของเก่าในเรือทำให้ชาวบ้านไม่พอใจเป็นอย่างมาก ปัจจุบันไม่พบเห็นซากเรือสำเภาเนื่องจากการกัดเซาะของน้ำทะเล

ผู้ปกครองส่วนท้องถิ่นในตำบลคลองโคนมีหลายท่านด้วยกัน อาทิเช่น

1. กำนันเต็ก จือเหลียง กำนันคนแรกของตำบลคลองโคน
2. กำนันนาค ตัวกลั่น
3. กำนันเสิ่ง เทียมแสงอรุณ
4. กำนันเหรียญ การะเกตุ

5. กำนันเฉลย การะเกตุ
6. ผู้ใหญ่หอม
7. ผู้ใหญ่หนอ
8. ผู้ใหญ่เส็ง
9. ผู้ใหญ่สาย
10. ผู้ใหญ่เหรียญ
11. ผู้ใหญ่อิน ฯลฯ

ครูในโรงเรียนวัดคลองโคน

1. นายป้อม ชาติพุก	2467 – 2173	8. นายนิมิตร เชวงศิลปะ	2517 - 2531
2. นายประยงค์ ดอกไม้จีน	2473 – 2473	9. นายเฉลิมพงษ์ ถนอมรัตน์	2532 - 2537
3. นายเยื้อง แก้วมณี	2474 – 2482	10. นายเดชา นุชเจริ	2537 - 2542
4. นายกฤษณะ บุญเยี่ยม	2483 – 2488	11. นายคำนึง พลายด้วง	2542 - 2545
5. นายสวรรค์ พิกุลทอง	2488 – 2514	12. นางพวงผกา ราษฎรอาศัย	2545 - 2546
6. นายฉลอม ปุญภมร	2515 – 2517	13. นางรุ่งฤดี นิ่มนวล	2546 - 2546
7. นายประเสริฐ สถากุลเจริญ	2517 – 2517	14. นายดำรง สวัสดิผล	2546 – 2551

วัดในคลองโคนนั้น มีทั้งสิ้น 3 แห่ง แต่ปัจจุบันนี้ย้ายออกไป 2 แห่ง จึงเหลือวัดคลองโคนอยู่เพียง 1 แห่ง โดยมีเจ้าอาวาสวัดคลองโคน ดังนี้

1. พระอาจารย์เปลี่ยน
2. พระอาจารย์สุข
3. พระอาจารย์นงค์
4. พระอาจารย์เขียม
5. พระอาจารย์ผวน
6. พระอาจารย์ชาญ ฯลฯ

การประกอบอาชีพของชาวบ้านในตำบลคลองโคน

1. ตัดไม้ขาย

ในสมัยนั้นการตัดไม้ในป่าเป็นเรื่องปกติไม่มีกฎหมายหรือข้อหวงห้ามแต่อย่างใด ไม้ที่ตัดได้นั้นนำไปขายเพื่อเผาทำถ่าน, เป็นฟืนหุงข้าวในครัวเรือน,ทำไม้ศอก, ทำไม้หลา, ไม้คล้ำกล้วย, เป็นฟืนในโรงหล่อพระ, ใช้ทำกระดานเลน โดยขายได้แผ่นละ 10 สลึง หรือ 3 บาท

2. การรอเคยทำกะปิ

การรอเคยและการทำกะปิมีมานานกว่า 100 ปีแล้ว โดยที่ไม่มีผู้ใดรู้ว่าใครเป็นผู้คิดค้นเป็นคนแรก โดยใช้อุปกรณ์ในการรอเคย คือ ผ้ามุ้งมาทำละวะ ความยาวของปากละวะประมาณ 2 – 2.5 วา

3. การยอกุ้ง

ผู้ที่ริเริ่มอาชีพยอกุ้ง คือ คุณตามุ่ม ปานประทีป , คุณตาเรียม – คุณตาช้อน คลองโคน โดยใช้กิ่งไม้นำมาทำปีกยอ ซึ่งไม้ที่ใช้นั้นเป็นไม้ที่ตัดมาจากป่าชายเลน

4. การลงลัง

ผู้ที่ประกอบอาชีพลงลังเป็นคนแรกคือ กำนันเต็ก จือเหลียง โดยใช้ลังที่ทำจากไม้ ต่อมาจึงเปลี่ยนมาใช้ลังที่ทำจากอวนแทนเพราะให้ความคงทนมากกว่า

การซื้อ – ขาย แลก – เปลี่ยน

ตลาดนัดแห่งแรกของตำบลคลองโคน ผู้ที่เป็นเจ้าของตลาดคือ คุณตาสุด – คุณยายแตงไทย ซึ่งชาวบ้านที่นำของไปขายหรือแลกเปลี่ยนกันนั้นไม้ต้องเสียเงินค่าที่ให้กับเจ้าของตลาด

ตลาดนัดแห่งที่สองของตำบลคลองโคน ผู้ที่เป็นเจ้าของตลาดคือ คุณตาแนม ซึ่งในตลาดนัดแห่งนี้ ผู้ที่จะเข้าไปขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าจะต้องเตรียมเงินมาจากบ้านในการเสียค่าที่ขายของในราคาลำละ 5 บาท

การซื้อขายกันมีเพียงข้าวสารเท่านั้นที่จะต้องซื้อหาในราคาถังละ 12 สตางค์ สินค้าอย่างอื่นสามารถนำมาแลกเปลี่ยนกันได้

คณะทำงานทีมวิจัยคลองโคน
ผู้บันทึกการประชุม

เวทีเก็บข้อมูลประวัติชุมชน

โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนในการมีส่วนร่วมของชุมชน

วันที่ 11 สิงหาคม 2548 เวลา 18.00 น.

ณ หมู่ที่ 3 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวที

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
2. นายประเทือง	จือเหลียง	1/4 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
3. นางไล	ยอแสง	ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
4. นางปุ่น	การะเกตุ	ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
5. นางสมหมาย	จือเหลียง	1/12 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
6. นายเคชา	จือเหลียง	118/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
7. นายสมพงษ์	สุดสนิท	33/1 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
8. นายวินัย	จือเหลียง	1/12 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
9. นางเผือด	คงมูล	ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
10. นางปาริชาติ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
11.นายนิติศักดิ์	โตนิติ	29 ม.7 ต.ปลายโพงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม
12.นายศิริวัฒน์	คันทารส	ศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่น จ.สมุทรสงคราม
13.นายชิษนุวัฒน์	มณีศรีขำ	32 ม.7 ต.ปลายโพงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

สรุปการแลกเปลี่ยนพูดคุย

คุณยายไล ยอแสง คุณยายเผือด คงมูล คุณยายปุ่น การะเกตุ บิดามารดาประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง เก็บหอยแครงในทะเล รอเคยทำกะปิตาดำ การยอกุ้ง

เรื่องโรงเรียนไปเอาข้อมูลที่โรงเรียนวัดคลองโคน เรื่องวัดคลองโคน ตาเกษม คำรอบุญ ผู้ดำเนินสร้างโบสถ์ใช้วัสดุตามวัดต่าง ๆ (ช่วยกันสร้าง)

วัดคลองโคน จุดที่ 1 วัดคลองโคนก็ย้ายออกมาตามชาวบ้าน

วัดคลองโคน จุดที่ 2 วัดคลองโคนก็ย้ายออกมา

วัดคลองโคน จุดที่ 3 โบสถ์สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2507

<u>เรื่องไม้</u> นับเป็นท่อน ใส่เรือไปขาย สมัยก่อนไม้ใช้การจับแล้วจึงตัด

การประกอบอาชีพของชาวบ้านในตำบลคลองโคน

ตัดไม้ขาย ใช้ทำประมงชายฝั่ง –ค้าขาย-โรงหล่อพระ-เคี่ยวตาล

ไม้โกงกาง เผาถ่าน-ทำหล่อพระ

ไม้แสมดำ,ไม้แสมขาว เคี่ยวตาล

ไม้ศอก จากไม้โกงกาง ยาว 50 ซม. ใช้หุงต้ม

ไม้หลา จากไม้โกงกาง ยาว 90 ซม. ใช้เผาถ่าน

เรื่องป่าไม้ ป่าสมัยก่อนตั้งแต่โบราณใช้วิธีจับจอง-คนใหม่ก็ไปจับจองต่อ (คนแรกจับจองก่อน คนหลังจับจองทีหลัง) สมัยก่อนมีวิธีการตัดเลี้ยงตามลำคลอง

แสมขาว มีอยู่ 10 ต้น ก็ใช้วิธีเลือกตัดต้นใหญ่ เหลือต้นเล็กไว้

แสมดำ ตัดเป็นคง ตัดให้หมดและแสมขาวจะขึ้นแทนจากนั้นตัดแสมขาวทิ้งให้หมดแล้วจึงลงไม่โกงกาง วิธีวัดใช้ค้ามขวานเป็นเครื่องมือวัดระยะ

วิธีจับจอง การจองโดยถางเป็นแดนหรือขุดเป็นล่องน้ำ แล้วแต่จะเอาเท่าไร 50 ไร่หรือ 100 ไร่ ที่ดินที่เหลือคนต่อไปจึงได้จับจอง

การปลูกป่าโกงกางครั้งแรก ยังหาข้อมูลไม่ได้ต้องสอบถามข้อมูลจากรุ่นปู่รุ่นย่า การปลูกบ้านสมัยก่อน ใช้ไม้โกงกางปลูกบ้าน นอกจากคนที่มีฐานะจะไปซื้อไม้มาปลูกบ้าน เช่น ไม้แดง ไม้เต็ง ไม้สัก การนำไม้โกงกางมาปลูกบ้านต้องนำไปฝังดินก่อนประมาณ 6 เดือน

กระดานเลน กระดานเลนทำได้จากไม้ทุกอย่าง

ลอปลา ลอปลาใช้ต้นไม้ตัดกิ่งไม้ชายป่ามาทำปีกลอปลา (ปลากระบอก)

กะปิคลองโคน เคยระยอง เคยคลองโคน เคยเพชรบุรี ถ้าเอาเคยระยองมาทำกะปิคลองโคน จะได้กะปิไม่เหมือนกันเพราะเป็นดินทราย และถ้าเอาเคยเพชรบุรีกับเคยชลบุรี มาทำเป็นกะปิจะได้กะปิเหมือนกันเพราะเป็นดินทรายเหมือนกัน เพราะพื้นที่ไม่เหมือนกัน การทำกะปิก็แตกต่างกัน (เรื่องกะปิจะนัดมาประชุมวันหลัง) เรื่องคุณภาพน้ำไม่เหมือนกัน

เรื่องยอกุ้ง ตามุ่ม ปานประทีป ตาปาน ยอแสง ตามา ยอแสง ใช้ไม้ป่าชายเลน

ตลาดนัด นัดบางลี่ บางพรม ปากท่อ เจ้าของตลาดนัดคลองโคน คือ ยายแตงไทย ข้าวสารถังละ 12 บาท ตลาดนัดคลองโคน เป็นตลาดนัดที่ใหญ่ของตำบลคลองโคน ค่าเรือนัดประมาณ 0.50-2.00 บาท ตลาดนัดแห่งนี้จะแลกเปลี่ยนสินค้ากันนัดประจำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ

คณะทำงานทีมวิจัยคลองโคน

ผู้บันทึกการประชุม

เวทีสรุปบทเรียนการดำเนินงาน

โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนในการมีส่วนร่วมของชุมชน

วันที่ 21 สิงหาคม 2548 เวลา 15.00 น.

ณ หมู่ที่ 3 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวที

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
2. นายประเทือง	จือเหลียง	1/4 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
3. นายไพบูลย์	รัตนพงศ์ธระ	1/3 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
4. นายเดชา	จือเหลียง	118/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
5. นายสมพงษ์	สุดสนิท	33/1 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
6. นายสนอง	ใจสุข	102 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
7. นายนิพันธ์	เทียนทอง	2 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
8. นายละออง	พุ่มไทร	142/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
9. นางบังอร	ตัวกลั่น	1/15 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
10. นางบุญรอด	ดอกไม้จีน	1/4 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
11.นายชิษนุวัฒน์	มณีศรีงำ	ศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่น จ.สมุทรสงคราม
12.นายศิริวัฒน์	คันทารส	32 ม.7 ต.ปลายโพงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

สรุปการแลกเปลี่ยนพูดคุย

ความรู้สึกของนักวิจัยทีมคลองโคน

ตามที่เราได้รับความรู้จากคนรุ่นเก่า เป็นเรื่องที่เราอยากรู้มานานแล้ว เมื่อเราไปถามท่านท่านก็มีความตั้งใจที่จะมอบความรู้ความทรงจำของท่านมาให้เราได้เรียนรู้กัน และเรามีความภูมิในงานที่เราตั้งใจทำ

ความรู้สึกต่อทีมงาน

ต้องการให้ทีมงานมีความตั้งใจให้มากกว่านี้ในการทำงาน อยากให้ทุกคนร่วมมือร่วมใจกัน ใครมีความรู้ในเรื่องใด ขอให้บอกออกมาอย่าเก็บไว้คนเดียว อีกทั้งยังต้องการให้คนอื่นที่มีความสนใจมีโอกาสเข้ามาร่วมในทีมของเราด้วย

ส่วนในเรื่องของการสำรวจข้อมูลประวัติของตำบลคลองโคนนั้น ข้อมูลที่เราทำการสำรวจกันมายังไม่สมบูรณ์ การพูดคุยมักจะอยู่ในรูปของการเล่าประวัติของผู้ถูกสอบถาม ไม่ได้ใจความ ทำให้ทีมวิจัยเข้าใจไขว้เขว ดังนั้นจึงต้องระบุหัวข้อในการสอบถามเช่น คลองในหมู่บ้านเป็นอย่างไร วัดอยู่ไหน คลองเชื่อมกันได้อย่างไร เป็นต้น

การนัดประชุมในครั้งต่อๆ ไป ขอให้นัดประชุมในช่วงหยุดน้ำ (ช่วงที่น้ำในทะเลไม่แห้งชาวบ้านไม่สามารถออกไปทำมาหากินได้) เพื่อความพร้อมเรียงกันของทีมงาน โดยจะนัดประชุมเดือนละ 1 ครั้ง

คณะทำงานทีมวิจัยคลองโคน

ผู้บันทึกการประชุม

เวทีเก็บข้อมูลประวัติชุมชน

โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนในการมีส่วนร่วมของชุมชน

วันที่ 26 สิงหาคม 2548 เวลา 10.00 น.

ณ หมู่ที่ 3 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวที

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
2. นายประเทือง	จือเหลียง	1/4 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
3. นายไพบูลย์	รัตนพงศ์ธระ	1/3 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
4. นายเดชา	จือเหลียง	118/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
5. นายสมพงษ์	สุดสนิท	33/1 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
6. นายสนอง	ใจสุข	102 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
7. นายนิพันธ์	เทียนทอง	2 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
8. นายละออง	พุ่มไทร	142/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
9. นางบังอร	ตัวกลั่น	1/15 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
10. นางบุญรอด	ดอกไม้จีน	1/4 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
11.นายชิษนุวัฒน์	มณีศรีขำ	ศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่น จ.สมุทรสงคราม
12.นายศิริวัฒน์	คันทารส	32 ม.7 ต.ปลายโพงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

สรุปการแลกเปลี่ยนพูดคุย

เปิดประชุม

คุณชิษณุวัฒน์ มณีศรีขำ กล่าวเปิดเวที

ลุงดิเรก รัตนพงศ์ธระ เล่าประวัติครอบครัว พ่อเป็นคนจีนชื่อพันธ์มาแต่งงานกับแม่แก้ว กำนันเด็ก จือเหลียง ทำอาชีพลังจับปลาในทะเลใช้ไม้อวน ใช้อวนเป็นเครื่องมือ สมัยก่อนเป็นตำบลคลองโคน เป็นตำบลปิด การเดินทางลำบาก (ต้องเดินทางทางเรือ) วัดคลองโคนสมัยก่อนเป็นทะเล สมัยนี้เป็นวัดที่ 3

<u>อาชีพ</u> ตัดไม้ขาย-แสมดำ-แสมขาว-ไม้โกงกาง นำไปขายชาวสวน ขายไปเรื่อย ๆ จนถึงราชบุรี ไม้โกงกางนำมาเผาถ่านโดยจะเช่าเตาเผาถ่านจังหวัดเพชรบุรีและนำไปขายที่กรุงเทพ

คณะทำงานทีมวิจัยคลองโคน

ผู้บันทึกการประชุม

เวทีเก็บข้อมูลประวัติชุมชน

โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนในการมีส่วนร่วมของชุมชน

วันที่ 10 กันยายน 2548 เวลา 13.00 น.

ณ หมู่ที่ 5 และ 7 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวที

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
2. นายวินัย	จือเหลียง	1/12 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
3. นายไพบูลย์	รัตนพงศ์ธระ	1/3 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
4. นายเดชา	จือเหลียง	118/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
5. นายสมพงษ์	สุดสนิท	33/1 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
6. นายสนอง	ใจสุข	102 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
7. นายละออง	พุ่มไทร	142/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
8. นางเฮียง	กาลปักษ์	144 ม. 7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
9. นางไกร	เปรมสุข	65 ม.5 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
10.พระสะอาด	เปรมสุข	วัดธรรมประสิทธิ์
11.นายนิติศักดิ์	โตนิติ	ศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่น จ.สมุทรสงคราม

สรุปการแลกเปลี่ยนพูดคุย

หมู่ที่ 5

ผู้ให้ข้อมูล 1. พระอาจารย์สะอาด เปรมสุข

2. คุณยายเฮียง กาลปักษ์

3. คุณยายไกร เปรมสุข

คณะของสกว. ร่วมกับคณะของคลองช่อง ได้นิมนต์พระอาจารย์สะอาด เปรมสุข คุณป้าไกร เปรมสุข และคุณป้าเฮียง กาลปักษ์ อยากจะทราบข้อมูลของคลองช่องเรื่อง วัดคลองช่องในสมัยก่อนนั้น พระอาจารย์สะอาดเล่าว่าวัดคลองช่องเมื่อก่อนนี้ ตั้งอยู่ห่างจากคลองสมเด็จประมาณ 500-600 เมตร เพราะปากคลองช่องจะขึ้นไปจดคลองสมเด็จและคลองขุดดอนจั่น คุณป้าไกรได้เล่าให้ฟังว่าคุณตาเรือง พุ่มทอง คุณพ่อของท่าน เป็นผู้คิดและขุดคลองดอนจั่นจากปากคลองช่องไปจนถึงหน้าวัดธรรมประดิษฐ์ (คลองโคนบน) คณะได้ถามคุณป้าเฮียงว่า ทราบไหมว่าวัดของเราตั้งอยู่ฝั่งไหนของคลองช่อง พระสะอาดก็ตอบให้ว่าอยู่ทางฝั่งตะวันออกของคลองช่อง ตอนนั้นไม่รู้ว่าเป็นสำนักสงฆ์หรือวัด รู้แต่ว่าเมื่อก่อนนี้วัดเป็นมหานิกาย คณะได้ถามอีกว่า แล้วมีการย้ายหรือไม่ พระสะอาดตอบว่าได้ย้ายมาอยู่ที่ฝั่งตะวันตกของคลองช่อง แต่ไม่รู้ว่าเจ้าอาวาสชื่ออะไร เมื่อมาอยู่ฝั่งตรงข้ามกับวัดเก่า ถึงรู้ว่าผู้ที่มาเป็นเจ้าอาวาสชื่อหลวงตาเปลี่ยน หลังจากนั้นวัดคลองช่องก็เปลี่ยนเป็นแปลงจากมหานิกายมาเป็นธรรมยุติ หลังจากที่เป็นวัดนิกายธรรมยุติแล้วก็มีพระที่มาอยู่ต่อคือ พระอาจารย์แสง รูปที่ 2 คือ พระธรรมธรเจริญได้มาจากวัดธรรมนิมิต รูปที่ 3 คือ พระอาจารย์จวง ได้มาจากวัดมหาสมณาราม (เขาวังเพชรบุรี) ต่อมารูปที่ 4 คือ พระอาจารย์ปลัดอู๊ดมาจากวัดมหาสมณา

ราม (เขาวังเพชรบุรี) ในสมัยพระปลัดอู๊ตเป็นเจ้าอาวาสวัดคลองช่อง ก็เปลี่ยนชื่อเป็น วัดธรรมประสิทธิ์ เมื่อ พ.ศ. 2492 ได้พระอาจารย์ชลิต ธรรมคุณ มาจากวัดเกตการาม อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม

คณะทำงานทีมวิจัยคลองโคน
ผู้บันทึกการประชุม

เวทีเก็บข้อมูลประวัติชุมชน

โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนในการมีส่วนร่วมของชุมชน

วันที่ 11 กันยายน 2548 เวลา 13.30 น.

ณ หมู่ที่ 5 และ 7 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวที

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
2. นายไพบูลย์	รัตนพงศ์ธระ	1/3 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
3. นายเดชา	จือเหลียง	118/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
4. นายสมพงษ์	สุดสนิท	33/1 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
5. นายละออง	พุ่มไทร	142/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
6. นายขริม	แก้วมณี	ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
7. นายเลียง	พยุง	ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
8. นายกร	แก้วประสม	ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
9. นายสงบ	แก้วมณี	ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
10.นายวิรัช	แก้วประสม	ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
11. นายนิพันธ์	เทียนทอง	1 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
12. นายนิติศักดิ์	โตนิติ	ศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่น จ.สมุทรสงคราม
13. นางชมพูนุท	แย้มสรวง	26/10 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
14. นางกัลยา	รัตนบุรี	17/2 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
15. นางนิศากร	วงศาโรจน์	27/3 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
16. นายชาตรี	บุญนุช	98/3 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
17. นายสมพร	เกตุแก้ว	43 ม.5 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
18.นายศิริวัฒน์	คันทารส	ศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่น จ.สมุทรสงคราม

สรุปการแลกเปลี่ยนพูดคุย

เปิดเวที โดยนายสมพงษ์ สุดสนิท นักวิจัย

ครอบครัวที่มาอยู่ครอบครัวแรก คือครอบครัวของลุงขริม แก้วมณี บิดามารดา ชื่อนายเคลือบ-นางดำ เป็นบุตรของนายดวงและยายบุญ โดยมีนายไล้ ผลดก เป็นผู้ใหญ่บ้านเป็นคนแรก บ้านแพรกทะเลเดิมชื่อแพรกแม่ศรี มีบ้านเรือนอยู่ประมาณ 10 ครัวเรือน ต่อมามีประชากรมากขึ้น 40-50 ครัวเรือน

การประกอบอาชีพ

1. ตัดไม้

ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพตัดไม้ขายที่ตำบลบางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี หรือ จังหวัดราชบุรี ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1-2 วัน ช่วงเวลาที่ตัดไม้จะเป็นช่วงน้ำท่วมและช่วงน้ำลดก็จะลำเลียงไม้ที่ตัดไว้แล้วออกมาไว้ที่บ้านและนำไปขาย การปลูกต้นไม้ทดแทนจะทำในช่วงก่อนเข้าพรรษา โดยจะเก็บฝักโกงกางมาไว้และนำไปปลูกในช่วงเข้าพรรษา ชาวบ้านบางคนปลูกไม้โกงกางขายได้รอบเดียว แล้วก็ต้องขายที่ดินไป เนื่องจากมีฐานะยากจน

2. เก็บหอย รอเคยและการทำกะปิ

การเก็บหอย รอเคยและการทำกะปิ จะนำไปขายที่ตำบลบางพรม ตำบลบางลี่ หรือไปขาย หรือแลกเปลี่ยนสินค้าอื่นตามตลาดนัด การรอเคยในสมัยก่อนนั้นได้มาถึงวันละ 50-100 กก.

3. การจับปลา จับกุ้ง

ทั้งปลาและกุ้งมีชุกชุมมากทั้งในคลองและในทะเล โดยวิธีการจับปลาใช้การทำกล่ำ ลงอวน ส่วนวิธีการจับกุ้งใช้วิธีการยอกุ้ง ซึ่งในแต่ละวันได้ในปริมาณที่มาก

คณะทำงานทีมวิจัยคลองโคน
ผู้บันทึกการประชุม

เวทีเก็บข้อมูลประวัติชุมชน

โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนในการมีส่วนร่วมของชุมชน

วันที่ 20 กันยายน 2548 เวลา 13.00 น.

ณ หมู่ที่ 3 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวที

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
2. นายประเทือง	จือเหลียง	1/4 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
3. นายไพบูลย์	รัตนพงศ์ธระ	1/3 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
4. นายเดชา	จือเหลียง	118/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
5. นายสมพงษ์	สุดสนิท	33/1 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
6. นายนิพันธ์	เทียนทอง	2 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
7. นายวินัย	จือเหลียง	1/12 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
8. นายปรีชา	ขำสมัย	50/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
9. นางบังอร	ตัวกลั่น	1/15 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
10. นางบุญรอด	ดอกไม้จีน	1/4 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

สรุปการแลกเปลี่ยนพูดคุย

ม.4 บ้านแพรกทะเล

1. ลำดับถิ่นฐาน

ราวปี พ.ศ.2398 มีกลุ่มตระกูลหนึ่งได้ย้ายมาจากคลองช่อง มาอยู่ที่แพรกเล็กๆ แพรกหนึ่งนำโดยตาดวง ยายบุญ เอื้อสกุล แกมีลูกหลายคน ชื่อ ยายหมา ยายดำ ยายหอย ตาพิส ตาจุ้ย ตาหยิม ตาแหยม ตารวย ยายโถ ยายบุญมีพี่น้อง 4 คน ได้แก่ ยายบุญ ยายล้วนตาแป๊ะ ยายแดง ยังมีคลองที่ติดต่อกับแพรกเล็กนี้ ซึ่งติดต่อกับคลองช่อง ชื่อแพรกมอญ เพราะมีบ้านยายมอญอยู่ปากแพรก เลยตั้งชื่อแพรกยายมอญ แพรกเล็กๆ นี้ ยังตื้นเขิน ตาดวงแกริเริ่มและขอแรงลูกหลานช่วยกันขุดให้ลึกและยาว ในขณะขุด เขาเล่าว่าได้เจอแหวนทองคำ 1 วง เมื่อขุดแพรกแล้วให้ชื่อว่า แพรกแม่ศรี โดยทางปากแพรกออกทะเลปลายแพรกเชื่อมกับคลองโคนได้

2. ประกอบอาชีพ

กลุ่มคนเหล่านี้มาปลูกบ้านอาศัยอยู่ประกอบอาชีพตัดไม้แสมขาว แสมดำ โกงกาง หาปู หาปลา หากุ้ง หาหอย และรอเคย เมื่อพอได้กิน ส่วนที่เหลือก็นำไปขายที่บางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี สมัยนั้น กุ้ง หอย ปู ปลา หาง่ายมาก เลยมีคนย้ายเข้ามาอยู่ในแพรกแม่ศรีมากขึ้น อยู่ตามประสาพี่ ๆ น้อง ๆ ประมาณ 10 กว่าครอบครัว ประมาณ 2-3 ปีต่อมา จึงตั้งเป็นหมู่บ้าน ม.4 ต.คลองโคน โดยกรมการเมืองส่งเจ้าหน้าที่มาเลือกผู้ใหญ่บ้านโดยการทดสอบคนที่พอมีความรู้โดยการเขียนหนังสือให้ดู และพอมีฐานะที่ดี จึงตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ตอนนั้นได้ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายไล้ ผลดก

3. ผู้ใหญ่บ้าน ม.4

หลังจากนายไล้ ผลดก เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกประมาณ 2 ปี จึงลาออก ทางกรมการเมือง ก็มาเลือกผู้ใหญ่บ้านคนใหม่โดยใช้วิธีเดิม ได้นายพิส เอื้อสกุลเป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 นายพิศ เอื้อสกุลอยู่ได้ 2 ปี ก็ปลดเกษียณ ได้ทำการเลือกใหม่ได้น่ายเคลือบ แก้วมณี คนที่ 3 นายเคลือบเป็นสามีนางดำ ลูกสาวตาควงและยายบุญ นายเคลือบเป็นผู้ใหญ่อยู่ 15 ปี ก็เกษียณ จึงต้องมีการเลือกผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ โดยใช้วิธีใหม่ โดยการประชุมชาวบ้าน และถามความสมัครใจว่าใครต้องการเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้าง ให้ยกมือขึ้น มีนายอุ๊ด แก้วประสม เสนอตัวเป็นผู้ใหญ่บ้าน เพียงคนเดียว ทางคณะกรรมการอำเภอได้สอบถามที่ประชุมว่าเห็นด้วยหรือไม่ ที่ประชุมเห็นด้วย จึงได้แต่งตั้งนายอุ๊ด แก้วประสม เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4 จนกระทั่งเกษียณอายุราชการ จึงได้ทำการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนใหม่และแบบใหม่อีกครั้ง โดยนัดวันเลือกตั้งให้ชาวบ้านมาพร้อมกัน และเปิดรับสมัครและจับเบอร์หมายเลขผู้สมัคร แล้วประกาศชาวบ้านทราบโดยทั่วกัน และแจกหมายเลขให้ชาวบ้านเท่าจำนวนผู้สมัครครั้งนี้มีผู้สมัคร 3 คน ครั้งนี้ นายนิพันธ์ เทียนทอง ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5

4. อาชีพปัจจุบัน

ผู้เฒ่า ผู้แก่ เล่าว่า อาชีพของเขาเมื่อก่อน ตอนมาอยู่ใหม่ ไม่มีอะไรให้ทำมากนัก ทำพออยู่ พอกินเท่านั้น บางคนเข้าป่าตัดไม้ ทิ้งไว้ให้แห้งแล้วนำไปขาย ตามชาวสวนที่เขาทำน้ำตาลมะพร้าว และที่เขาเผาเปลือกหอย ทำปูนกินกับหมาก ตามตำบลต่างๆ เช่น บางขันแตก ปลายโพงพาง บางพรม และอัมพวา บางคนมีมากนำไปขายที่จังหวัดราชกบุรี โดยการแจวเรือและพายไป พวกกุ้งหอยปูปลา โดยใช้อุปกรณ์ทำเอง โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ไม่มีเครื่องทุนแรงเหมือนสมัยนี้ บางพวกก็หาวิธีป้องเคย เอามาทำกะปิกันเอง ส่งขายบ้าง บางครั้งก็นำไปแลกเปลี่ยนตามตลาดนัด เช่น ตลาดนัดคลองโคน นัดบ้านนางแตงไทย (ข้างวัดธรรมประดิษฐ์) เพราะที่นั่นเป็นศูนย์รวมของพ่อค้า แม่ค้าจากที่ต่างๆ เช่น เพชรบุรี ราชบุรี บางน้อย บางพรม อัมพวา และชาวสวนผัก ผลไม้ต่าง ๆ ถ้าเป็นชาวบ้านธรรมดาก็แลกเปลี่ยนเอาไว้กิน ถ้าหากมีการก็ขายให้พ่อค้า แต่ปัจจุบันนี้ตลาดนัดและการแลกเปลี่ยนหายไปแล้ว ชาวบ้านมีอาชีพเพิ่มเติมหลายอย่าง เช่น เลี้ยงหอยแครง เลี้ยงหอยแมลงภู่ เลี้ยงกุ้ง (บ่อกุ้ง) เลี้ยงปลา เลี้ยงปู และป้องเคยตาดำ แบบสมัยใหม่ ทำเรือรุน ทำละวะรอเคย(ทำกะปิตาดำ) ซื่อกะปิคลองโคน จึงทำให้มีชื่อเสียงมาแต่โบราณ ตนกระทั่งทุวันนี้ และอาชีพอีกอย่างหนึ่งของคนหนุ่มสาวสมัยนี้ คือ รับจ้างทำงานบริษัท ห้างร้าน และโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ สาเหตุที่หนุ่มสาวต้องไปทำงานรับจ้างเพราะทรัพยากรธรรมชาติน้อยลง หาได้ยากมากและประชากรเพิ่มมากขึ้น

5. การศึกษา

เมื่อก่อนไม่นิยมเข้าโรงเรียน จะมีส่วนน้อยได้จ้างผู้มีความรู้มาสอนในหมู่บ้านบ้าง โดยการบุกป่าฝ่าดงไปเข้าโรงเรียนบ้าง ที่ศาลาวัดคลองช่อง ซึ่งอยู่ที่วัดเก่า ห่างจากคลองแพรกแม่ศรีประมาณ 2.5 กม. จึงยากที่คนจะเข้าโรงเรียน ปัจจุบันวัด และโรงเรียนคลองช่องได้ย้ายมาอยู่ที่ใหม่ใกล้กว่าเดิม ทำให้มีคนเข้าโรงเรียนมากขึ้น และแบ่งไปเข้าโรงเรียนในเมือง ตามฐานะของชาวบ้าน เพราะการคมนาคมสะดวกขึ้น

6. การศาสนา

เมื่อปี พ.ศ.2537 มีพระสงฆ์รูปหนึ่งมากจากวัดทรงธรรม อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี ชื่อ พระครูวัชระ ธรรมสาร (อาจารย์บัว) ได้มาประชุมชาวบ้านเตรียมการก่อตั้งสำนักสงฆ์ขึ้นในหมู่บ้าน และได้ขอรับบริจาคที่ดินจากนางเพิ่ม กาลปักษ์ ซึ่งเป็นคหบดีอยู่ที่บ้านคลองช่อง และทำการบอกบุญเรี่ยไรหาผู้มีจิตศรัทธา สร้างสำนักสงฆ์ขึ้นชื่อ สำนักสงฆ์เพิ่มสามัคคีธรรม ได้พระอาจารย์ศรี ผู้ปกครองสำนักสงฆ์เป็นรูปแรก

7. การปกครอง

หมู่ 4 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ในปัจจุบันนี้มีบ้านเรียนอยู่ 133 หลังคาเรือน ประชากร 735 คน เป็นชาย 348 เป็นหญิง 387 (ปี 2548) นอกจากผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เมื่อปี 2534 ทางรัฐบาลให้มีการเลือกตั้ง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ละ 2 คน

คณะทำงานทีมวิจัยคลองโคน

ผู้บันทึกการประชุม

เวทีสรุปบทเรียนการดำเนินงาน
โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนในการมีส่วนร่วมของชุมชน
วันที่ 14 พฤศจิกายน 2548 เวลา 13.00 น.
ณ หมู่ที่ 3 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
2. นายประเทือง	จือเหลียง	1/4 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
3. นายไพบูลย์	รัตนพงศ์ธระ	1/3 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
4. นายเดชา	จือเหลียง	118/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
5. นายสมพงษ์	สุดสนิท	33/1 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
6. นายนิพันธ์	เทียนทอง	2 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

เป้าหมาย

- ศึกษาประวัติความเป็นมา ต.คลองโคน
- สภาพพื้นที่/ป่า/ทะเล/การทำมาหากิน
- สร้างความเข้าใจกับชาวบ้าน

นัดประชุม

วันที่ 28 พฤศจิกายน 2548 จะไปบ้านผู้ใหญ่กอง ผู้ใหญ่สนั่น ให้ผู้ใหญ่ทั้งสองคนชวนผู้เฒ่าผู้แก่มานั่งฟัง นัดเวลา 13.00 น. เราจะทำรายงาน 6 เดือน ส่งวันที่ 1 ก.ค. 48 ถึง 1 ธ.ค. 48

การเก็บข้อมูลของคนคลองโคน ความเข้าใจ

เราทำวิจัย เรื่องข้อมูลของคนที่เราไปหาเขาเปลี่ยนแปลงอย่างไร

เวที หมู่ 5-7-4 ผู้ใหญ่เดชา-ลุงเปี๊ยก-ลุงจง-เขาชัดเจน

เวที หมู่ 2-3 ผู้ใหญ่มานะ-ลุงชงค์-วินัย-ประเทือง-ปรีชา

เวที หมู่ 1 จะต้องไปบ้านกำนันเฉลย การะเกตุ (ไปบ้านผู้ใหญ่กอง)

1. เราจะเล่าเรื่องประวัติของชาวบ้านก่อน
2. และเรื่องประวัติการทำมาหากิน-ของชาวตำบลคลองโคน เรื่องสัตว์น้ำ วิถีชีวิต
3. ก็จะไปจบเรื่อง ป่าชายเลน

เรื่องประวัติให้เน้นเรื่องความสัมพันธ์-อย่าให้แตกความสามัคคี เราเรื่องประวัติศาสตร์ ขยายวงให้มากขึ้น-คนที่มาร่วมให้มีความรู้สึกออกมา-บรรยากาศให้ดี-ให้คนแก่เล่าให้คนอื่นฟังให้บรรยากาศ-ให้มีความสัมพันธ์ให้ใช้บรรยากาศวงใหญ่-คนมากๆ ไว้

วางแผน

เปลี่ยนวิธีใหม่ เริ่มใหม่ชวนคนแก่ให้มาก ทำเวทีให้ใหญ่อยากได้คนเพิ่ม-อยากได้ความสัมพันธ์-อยากได้บรรยากาศที่ดี-ขยายวงคุย

การเงิน-บัญชีของโครงการ

1. ใบเสร็จ-เขียนโครงการ มีชื่อร้าน ทะเบียนการค้า

2. ใบสำคัญรับเงิน-เลขบัตรประจำตัวประชาชน 13 หลัก

3. ค่าเช่ารถ-ค่าเช่าเรือ

4. ใบแทนใบเสร็จรับเงิน คนที่มีชื่อ สกว.จะใช้เฉพาะทีมวิจัยเท่านั้น เก็บรวบรวมใบเสร็จทุกวันที่ 5 ของเดือน ค่าประสานงาน-ค่าโทรศัพท์ –ค่าถ่ายรูป-ค่าเอกสาร

คณะทำงานทีมวิจัยคลองโคน
ผู้บันทึกการประชุม

เวทีเก็บข้อมูลประวัติชุมชน

โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนในการมีส่วนร่วมของชุมชน

วันที่ 28 พฤศจิกายน 2548

ณ ม.1 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
2. นายประเทือง	จือเหลียง	1/4 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
3. นายไพบูลย์	รัตนพงศ์ธระ	1/3 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
4. นายเดชา	จือเหลียง	118/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
5. นายสมพงษ์	สุดสนิท	33/1 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
6. นายนิพันธ์	เทียนทอง	2 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

คลองคต ม.1 ต.คลองโคน

ช่วง พ.ศ. 2547-2548 ทำมะพร้าวขายกะเทาะเปลือกไม่มีวัด ช่วงเทศกาลจะไปทำบุญที่วัดศรีสุวรรณคงคาคาม (วัดใหม่) ถ้านิมนต์พระก็จะนิมนต์ที่วัดศรีสุวรรณคงคามราม บวชที่วัดศรีสุวรรณเด็กนักเรียนก็เรียนอยู่ที่วัดคลองศรีสุวรรณ อยู่ตำบลบางขันแตก อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

5. ผู้ใหญ่อยู่ วันแจ้ง อาชีพทำป่าจากและทะเล ทำป่าไม้แสม
6. ผู้ใหญ่ปุด สุขแสง
7. ผู้ใหญ่ปอด
8. ผู้ใหญ่กอง สุขแสง ปี 2506
9. ผู้ใหญ่สนั่น ศรเดช

ปัจจุบันมีประชากร 410 คน 66 ครัวเรือน อาชีพปัจจุบันทำสวนมะพร้าวน้ำตาล บ่อกุ้ง

ลุงชิต เอี่ยมสอาด – คลองนี้มีอยู่ 80 กว่าคด ชาวบ้านมาอยู่เลยตั้งชื่อว่าคลองคต คลองนี้ตกทะเล – คลองคต – ตกมอบลัด – คลองโคน – คลองคอนจั่น – คลองสองร่อง เริ่มแรกเดิมทีคนกรุงเทพ มาตั้งรกรากประมาณ 100 กว่าปี (ผู้ใหญ่อยู่ วัดแจ้ง) สมัยนั้นมีบ้านไม่กี่หลัง เป็นป่าทึบ ลำบากมากต้องบุกป่า ถ้ามีงานศพหรืองานบวช พระต้องบุกป่ามาสวดตามงาน

ผู้ใหญ่กอง สุขแสง – ชาวบ้านต้องไปเรียนที่วัดศรีสุวรรณคงคาราม มีศาลตก เป็นที่ยึดเหนี่ยวใจ (ศาลยายไทย) ทำดินจะขุดเจอกระดูกศพอยู่เรื่อย ๆ สมัยด่วนที่คลองคตหมู่ที่ 1 ต.คลองโคน คนจะถูกฆ่าหมกป่าอยู่เรื่อย เพราะเป็นป่าหนาทึบมีแต่คลอง

ปี พ.ศ.2506 –ยังใช้ชาวบ้านโหวตเสียง เสนอ ขึ้นมาและจับแต่งตั้ง – เลิกตัดต้นไม้มาประมาณ 30 ปีเพราะมีนายทุนมาซื้อที่ดินทำบ่อกุ้ง สมัยนั้นไร่ละ 150 บาทและก็ขึ้นมา 300-500 บาทต่อ1 ไร่ (คนสมุทรปราการเป็นคนมาซื้อ) ปี 2516 ถนนพระราม 2 สร้างเสร็จพอดี เมื่อก่อนคลองคตเล็กมากแต่เดี๋ยวนี้ใหญ่มาก เพราะมีการเลี้ยงกุ้งมีการระบายน้ำ ลุงชิต เอี่ยมสอาด แกเป็นคนเกิดที่คลองคตนี้ เจ้เท้ง เป็นคนซื้อปู แกอยู่ที่สะพานข้ามแม่น้ำแม่กลอง ช่วงนี้การทำ

สวนมะพร้าวก็มีกระรอกรบกวนคอยกินมะพร้าวต้องดักและเอาปืนยิงเป็นปืนอัดลม ตระกูลเอี่ยมสอาดและสุขแสงจะมีอยู่มากในคลองคต ลุงกองบอกว่าเป็นผู้ใหญ่บ้านมาปกครองชาวบ้านไม่ยาก ชาวบ้านให้ความเคารพดี

มีคลองขุดอยู่ 1 คลอง ตั้งแต่มอบลัดตกคลองโคน เรียกว่า คลองขุดใหม่ สมัยก่อนให้ปูทะเล ปูแสมดอง

คณะทำงานทีมวิจัยคลองโคน

ผู้บันทึกการประชุม

เวทีเก็บข้อมูลประวัติชุมชน

โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนในการมีส่วนร่วมของชุมชน

วันที่ 26 ธันวาคม 2548 เวลา 13.00 น.

ณ หมู่ที่ 3 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

<u>รายชื่อผู้เข้าร่วมเวที</u>

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
2. นายสมทรง	ตัวกลั่น	67 ม. 2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
3. นางบุญรอด	ดอกไม้จีน	1/4 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
4. นางบังอร	ตัวกลั่น	1/15 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
5. นายสมหมาย	สมปรุง	19/2 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
6. นายประเทือง	จือเหลียง	1/4 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
7. นายเคชา	จือเหลียง	118/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
8. นายวินัย	จือเหลียง	1/12 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
9 นางซ่อนกลิ่น	จือเหลียง	1/4 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
10. นางสมหมาย	เทียมดวงแข	1/19 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
11. คุณดิเรก	รัตนพงศ์ธระ	ม. 3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
12. นายไพบูลย์	รัตนพงษ์ธระ	1/3 ม. 3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
13.นายศิริวัฒน์	คันทารส	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สมุทรสงคราม
14.นายชิษนุวัฒน์	มณีศรีขำ	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สมุทรสงคราม

เปิดประชุม 13.00 น.

คุณชิษณุวัฒน์ มณีศรีขำ กล่าวเปิดเวที

ลุงดิเรก รัตนพงศ์ธระ เล่าประวัติครอบครัว พ่อเป็นคนจีนชื่อพันธ์มาแต่งงานกับแม่แก้ว กำนันเต็ก จือเหลียง ทำอาชีพลังจับปลาในทะเลใช้ไม้อวน ใช้อวนเป็นเครื่องมือ สมัยก่อนเป็นตำบลคลองโคน เป็นตำบลปิด การเดินทางลำบาก (ต้องเดินทางทางเรือ) วัดคลองโคนสมัยก่อนเป็นทะเล สมัยนี้เป็นวัดที่ 3

<u>อาชีพ</u> ตัดไม้ขาย-แสมดำ-แสมขาว-ไม้โกงกาง นำไปขายชาวสวน ขายไปเรื่อยๆ จนถึงราชบุรี ไม้โกงกางนำมาเผาถ่านโดยจะเช่าเตาเผาถ่านจังหวัดเพชรบุรีและนำไปขายที่กรุงเทพ

คณะทำงานทีมวิจัยคลองโคน

ผู้บันทึกการประชุม

เวทีสรุปข้อมูลและถอดบทเรียนการดำเนินงาน
โครงการศึกษาองค์ความรู้ในการจัดการป่าชายเลนในการมีส่วนร่วมของชุมชน
วันที่ 8 มกราคม 2549 เวลา 10.00 น.
ณ หมู่ที่ 3 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวที

1. นายมานะ	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
2. นายสมทรง	ตัวกลั่น	67 ม. 2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
3. นางบุญรอด	ดอกไม้จีน	1/4 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
4. นางบังอร	ตัวกลั่น	1/15 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
5. นายสมหมาย	สมปรุง	19/2 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
6. นายประเทือง	จือเหลียง	1/4 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
7. นายเดชา	จือเหลียง	118/2 ม.7 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
8. นายวินัย	จือเหลียง	1/12 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
9 นางซ่อนกลิ่น	จือเหลียง	1/4 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
10. นางสมหมาย	เทียมดวงแข	1/19 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
11. นางพรรณณิภา	ขุนนุช	1/10 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
12. นายประสาท	ขุนนุช	1/10 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
13. นายจำนงค์	สมอแก้ว	2 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
14. นางสมหมาย	จือเหลียง	1/12 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
15. นางปาริชาต	เทียมดวงแข	2/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
16. นายนิพันธ์	เทียนทอง	2 ม. 4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
17. นายเกรียงไกร	จิวะราพงศ์	โครงการพัฒนาเศรษฐกิจปริมณฑลปากแม่น้ำแม่กลอง
18. นายสมพงษ์	สุดสนิท	33/1 ม.4 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
19. **นายไพบูลย์**	**รัตนพงศ์ธระ**	**1/3 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม**
20. นายพีร์นิธิ	รัตนพงศ์ธระ	1/3 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
21. นางสังวาลย์	ณ บางช้าง	1/26 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
22. นายธนภัทร	ชยุตพงศา	1/25 ม.2 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
23. นางสุวรรณ	จือเหลียง	67 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
24. นายนิติศักดิ์	โตนิติ	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
25. นส.เกศสุดา	บุญธรรม	29 ม.7 ต.ปลายโพงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม
26. นางวันเพ็ญ	ตะบูนเพชร	7/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
27. นางศิริพร	สมอแก้ว	65 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

28. นางพนอ	เทียมดวงแข	3 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
29. นายสมภูมิ	สมอแก้ว	65 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
30.นายเล็ก	ตะบูนเพชร	7/1 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
31. นายศิริวัฒน์	คันทารส	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
32. นายอุทัย	จือเหลียง	67 ม.3 ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

สรุปการแลกเปลี่ยนพูดคุย

คุณชิษณุวัฒน์ มณีศรีขำ ถามความรู้สึกผู้เข้าร่วมประชุมว่า ได้รู้เรื่องที่ไม่รู้ของคนรุ่นเก่า

- รู้ข้อมูลของท้องถิ่น – ดี ได้ความรู้ดี
- สนุก- อิ่ม
- ผู้คนพร้อมหน้าพร้อมตาและถกเถียงกันทั้งเรื่องเครื่องมือ ระวะ เป็นประวัติศาสตร์ที่ช่วยกันเขียนขึ้น
- สรุปเรื่องละวะ การทำกะปิ

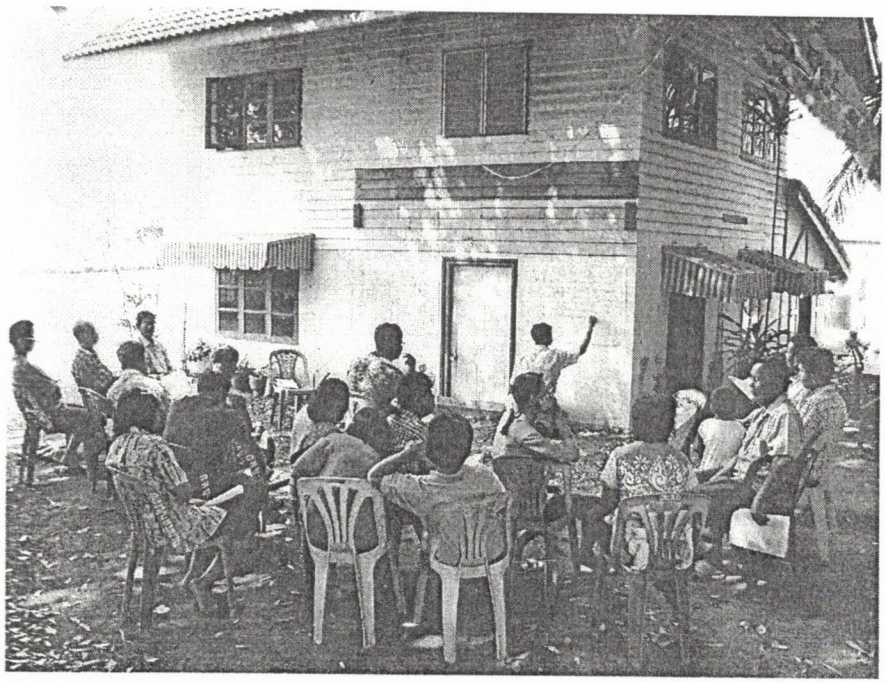
1. ถ้าเอาตัวเคยที่ทำกะปิจากจังหวัดอื่น เช่น ชลบุรี เพชรบุรี ระนอง ระยอง ถ้าเอามาทำกะปิจะเหมือนกะปิคลองโคนไหม ทางคณะทีมวิจัยบอกว่าไม่เหมือนเพราะเป็นเทคนิคการทำ
2. เราจะรักษากะปิคลองโคนอย่างไร เช่น ไม่ให้ชื่อกะปิคลองโคนเอาไปขายเรื่องชื่อ เราต้องรู้ความแตกต่างกะปิคลองโคนอยู่ตรงไหน เราต้องรวมกลุ่มช่วยกันบอกเรื่องลักษณะของกะปิคลองโคน ช่วยกันบอก ช่วยกันคิด และวิธีทำ (ต้องทำสด) กะปิคลองโคนต้องตาดำ เนื้อละเอียด
3. วิธีการทำ กะปิหรือรอเคย มีทางออก เรื่องการทำกะปิให้สด น้ำลึก น้ำใส และจะได้กะปิที่สะอาดและหอมใส่เกลือให้พอดีของสูตรคนรุ่นเก่า
4. เรื่องน้ำเคย สมัยก่อนอร่อยหอมหวานเหมือนน้ำปลาปัจจุบันนี้
5. หมู่ 5,7 ตำบลคลองโคน การเลี้ยงหอยแครงในทะเลเมื่อประมาณ 60 ปีมาแล้ว การเลี้ยงเพชรบุรีเลี้ยงก่อน หรือสมุทรสงครามเลี้ยงก่อน
6. เรื่องไม้แสมขาว แสมทะเล เนื้อจะแข็งกว่าแสมดำ ชาวบ้านเรียกแสมขาว นักวิชาการเรียกแสมทะเล
7. เรื่องหอยเสียบ หอยเสียบเมื่อก่อนมีมากแต่เดี๋ยวนี้หายากมาก หอยเสียบรอบตัวเขาดินจะแข็ง
8. เรื่องปูแสม สมัยก่อนก็ซื้อใส่เรือต่อ พอเต็มลำก็นำไปขาย จับมาสดและดองเกลือ พอเต็มลำก็นำไปขาย สมัยก่อนมีมาก สมัยนี้หายากแต่ก็พอหาได้ ในตำบลคลองโคน
9. เรื่องวัฒนธรรม โรงเรียน ครูสอนคนแรก คือ ครูเชย เอนกลาภ ครูชิน จริตธรรม ใช้ความรู้ ทางพระและก็มาสอนชาวบ้าน สมัยนั้นจะเรียนตามศาลาวัด เรื่องปกครองดูในหนังสือ
10. เรื่องคลอง (สมเด็จ)ต้องไปค้นหาประวัติศาสตร์ ออกจากวัดทุ่งหรือวัดธรรมประดิษฐ์ ท้ายนัดจากคลองได้ถนน ยี่สาร-อัมพวา
11. เรื่องการย้ายวัดธรรมประสิทธิ์ (หลวงตาเป้าอยู่สำนักสงฆ์ เรื่องที่ดินของวัดก็เป็นของวัด เพราะย้ายวัดบ่อย ย้ายเข้ามาหมู่ 5,7 ย้าย 3 ครั้ง จนถึงปัจจุบัน ส่วนที่ดินของวัดก็มีคนมาเช่าทำบ่อกุ้งจนทุกวันนี้ ผู้ว่าฯประสิทธิ์ อุไรรัตน์ ผู้ว่าบัณโลม ภุโชกุล

ทีมงานของเรายังต้องหาข้อมูลเพิ่มอีกมาก ให้เห็นภาพตำบลคลองโคนให้มากขึ้น และเรียงลำดับให้คล้องจองกัน เราจะขยายเครือข่ายให้มากขึ้น คราวหน้าจะเอาคนรุ่นเก่ามานั่งพูดคุย นักวิจัยจะมีบทบาทอย่างไร หาข้อมูลต่อและเรื่องกะปิ เรื่องประสบการณ์ และจะมาสรุปข้อมูล

1. ลำคลอง+คลองโคน
2. ศาสนา
3. โรงเรียน
4. หมู่บ้านเกิดอย่างไร
5. ปกครอง
6. อาชีพ-เครื่องมือ
7. วันที่ 22 มกราคม พ.ศ.2549 ประชุมทีมวิจัย นัดประชุมชาวบ้าน วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2549 เวลา 09.00 น.

คณะทำงานทีมวิจัยคลองโคน
ผู้บันทึกการประชุม

5.2 สรุปภาพกิจกรรมของโครงการ

รูปที่ 5.2.1 เวทีเก็บข้อมูลประวัติชุมชน

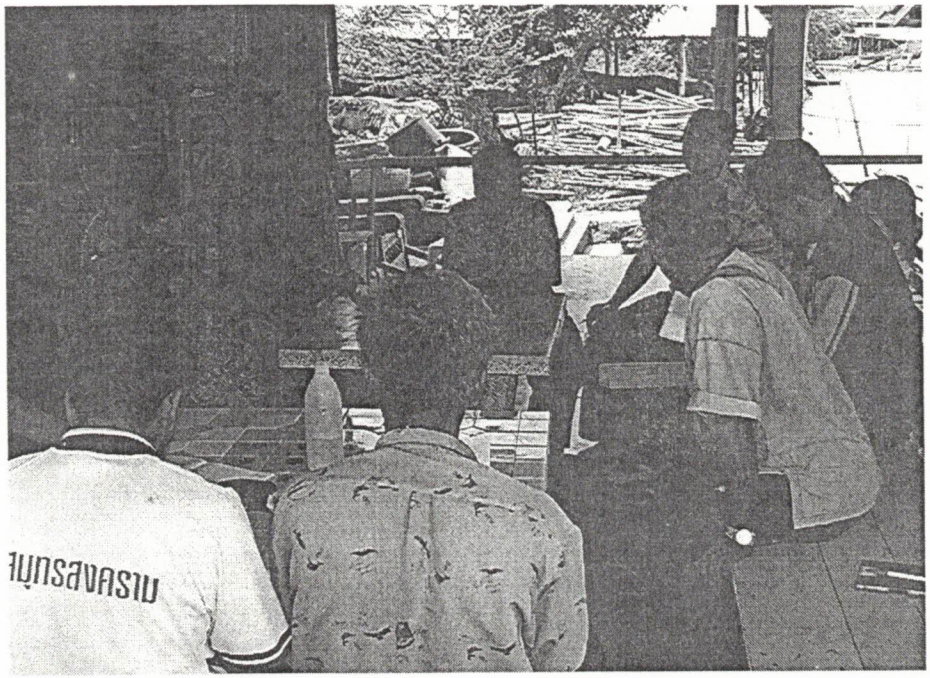
รูปที่ 5.2.2 เวทีสรุปบทเรียนการดำเนินงาน

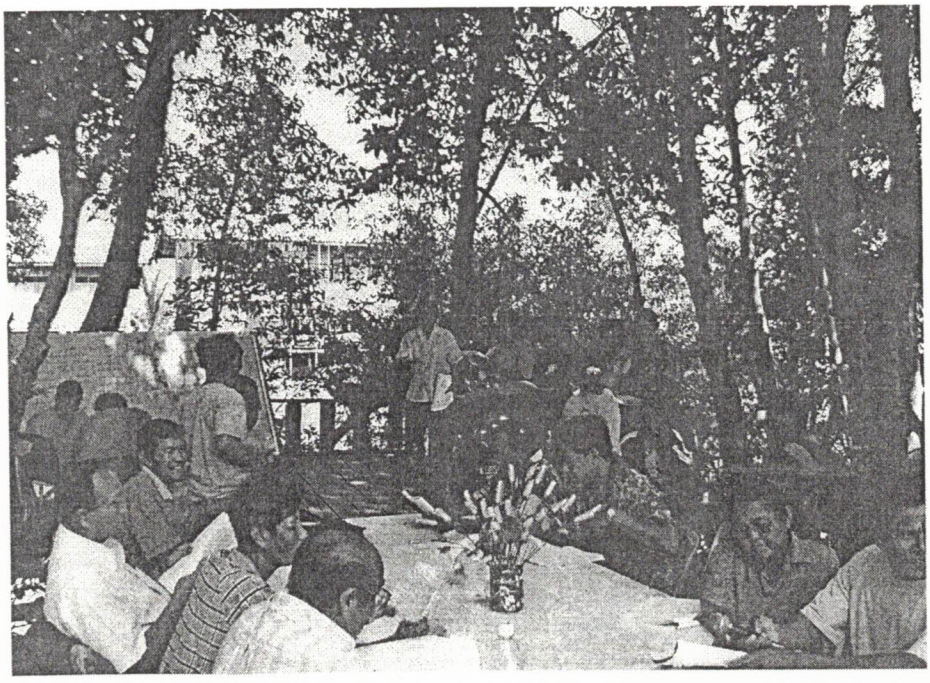
รูปที่ 5.2.3 เวทีเก็บข้อมูลประวัติชุมชน

รูปที่ 5.2.4 เวทีเก็บข้อมูลประวัติชุมชนกับผู้สูงอายุ

รูปที่ 5.2.5 เวทีเก็บข้อมูลประวัติชุมชนกับผู้สูงอายุ

รูปที่ 5.2.6 เวทีสรุปข้อมูลและถอดบทเรียนการดำเนินงาน